

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

8

ARBEJDER HØJSKOLEN

DECEMBER 1949

ELEV SKRIFT

FØR ESBJERG
ARBEJDERHØJSKOLE OG
RØSKILDE HØJSKOLE

numm er

37

Udgi vet af

ARBEJDERNES OPLYSNINGS FORBUND
I SAMRÅD MED ELEVFORENINGERNE
DECEMBER 1949

R E D A K T I O N :

Oluf Bertolt

Frode Kristensen

Hans Holm

Verner Berthou

Paul Hansen

Erik Haverslev

M. P. Jensen

Viggo Molin Nielsen

I N D H O L D S F O R T E G N E L S E

VÆR ALDRIG RÆD FOR FANDEN	5
<i>Af Frode Kristensen</i>	
HØJSKOLEN OG STATEN	11
<i>Af J. Th. Arnfred</i>	
DEN PASSIVE SYGE	15
<i>Af Møller Nielsen</i>	
SARTRE, DEMOKRATIET OG OPDRAGELSEN	21
<i>Af Ebbe Munk</i>	
OGSÅ EN BERETNING	29
<i>Af Hjalmar Gammelgaard</i>	
ET PAR KULTURPROBLEMER	33
<i>Af Ditlev Jensen</i>	
SOCIOLOGI —	
DEN MISKENDTE VIDENSKAB	41
<i>Af Holger Iisager</i>	
ROSKILDE HØJSKOLE, SOMMEREN 1949	47
<i>Af Frode Kristensen</i>	
ESBJERG	
ARBEJDERHØJSKOLES ELEVFORENING	59
ROSKILDE HØJSKOLES ELEVFORENING	62
DEN RØDE BORG	64

Tryk: Dansk Andels Trykkeri, København

VÆR ALDRIG RÆD FOR FANDEN

Nogle bemærkninger til det nye elevhold 3. november 1949

Af FRODE KRISTENSEN

I kommer fra vidt forskellige omgivelser, fra by og fra land, fra fabrik og ager, fra kontor og fiskerbåd; fra øernes muld, fra Jyllands sandmarker, fra Bornholms granitgrund, ja, nogle fra fjerne strøg: Småland, Stockholm, Trøndelagen, Færøerne. I kommer med vidt forskellige forestillinger og forudsætninger. I kender ikke hinanden; I kender ikke os, der skal være jeres lærere og kammerater i de kommende seks måneder.

Og nu skal I og vi til at danne et samfund. Det vil give nogle gnidninger. Men det vil gå, endda fint, forhåbentlig. Mennesker kan nemlig mere og andet end føre krig og lægge øde. Allerede Aristoteles kunne fastslå, at mennesket er et „samfundsdannende dyr”. Mennesket er bedst, når det bygger op. Det vil I komme til i vinter.)

For de fleste af jer bliver det et af de mærkeligste og betydningsfuldeste halvår i jeres tilværelse. Det kan slet ikke undgås. Det, at I er fritaget for den normale arbejdstilværelse, at I er fri for at gå og tænke på, hvor meget fortjenesten kan blive i denne uge, at I istedetfor kan leve i frit samvær med kammerater og lærere, optaget af de spørgsmål, vi rejser for jer, eller I rejser for os, eller spørgsmål som vil trænge sig på i vinterens løb, alene det er nok til, at denne vinter for de fleste af jer vil blive noget helt for sig.

Hvor meget det så altsammen kan komme til at betyde for jer — ja, det ved vi ikke, og det vil I ikke selv blive klar over, før der er gået 10-20-30 år, måske ikke før I med høj alders visdom og erfaring ser hele jeres liv i et afklaret lys. —

På bagsiden af den blanket, hvorpå I skrev jeres ansøgning om optagelse på højskolen, står der en anmodning til jer om at fortælle lidt om, hvordan I er kommet ind på den tanke at tage på højskole. Næsten alle har svaret. Måske skal man ikke lægge alt for meget ind i disse svar. Nogle har nok tænkt: vi må se at skrive noget pænt, det kan aldrig skade. De fleste svar synes dog at være givet umiddelbart og uden særlig tanke på, at de skal virke.

En meget stor del af svarene kan sammenfattes i dette, som mange siger: jeg vil på højskole „for at få udvidet min horisont”, eller som en siger: „for at få forstanden og ånden udviklet”. Mange viser så hen til deres mangelfulde skoleuddannelse: „Da jeg ikke har deltaget i nogen slags undervisning, siden jeg kom ud af skolen” . . . „fordi jeg ikke siden skoletiden har haft en pen eller en blyant i hånden,; . . . „for at dygtiggøre mig i dansk og regning og den nye retskrivning”; . . . „fordi jeg håber at få rettet lidt ved mit skriftlige dansk, jeg har meget svært ved det”; . . . eller: „Jeg har kun folkeskole og teknisk skole og ønsker større kundskaber til min færd gennem livet, og jeg er meget interesseret i de fag, skolen gennemgår, som nationaløkonomi og arbejderbevægelsens historie”.

Andre svar peger videre. En skriver, at han vil på højskole „for at få min overbevisning prøvet”; en anden: „for at få hjælp til at kunne ud-danne mig videre”; en tredje: „for at lære at arbejde mere selvstændigt”. En fjerde samler det hele i en mere vidtfavnende mening: „Jeg ønsker at få livets problemer uddybet nærmere”.

To ting ligger ganske klare: for det første: ønsket om flere kundskaber,

konkret viden; for det andet: ønsket om det langt mere vidtrækkende og dybtgående: at få sin overbevisning prøvet, at få „livets problemer uddybet”.

Højskolen ville svigte sin opgave overfor jer, hvis den ikke i det omfang, den kan magte det, meddeler jer *viden* og hjælper jer til at *kunne* noget. Salomos ordsprog: „En vis mand er stærk og en kyndig har øget kraft”, har stadig gyldighed. Når arbejderklassen ikke har den positive indflydelse, som dens talmæssige og organisatoriske vægt skulle give den betingelser for, hænger det sammen med, at alt for mange ved for lidt og kan for lidt og har fået eller skaffet sig en alt *for ringe del* i kulturarven. Der bliver noget for jer at udrette, når I om nogle år står i jeres manddoms gerning og skal forsøge at gøre det bedre, som tidligere slægtled har gjort så godt de formåede. Roskilde højskole skal hjælpe jer med værktøj.

Men højskolen ville svigte sin opgave, hvis den nøjedes med blot at give kundskaber. Til syvende og sidst er det højskolens vigtigste opgave at hjælpe jer til en personlig dannelse, en personlig kultur, der kan give jeres tilværelse mere fylde, udvikle jeres følelse af *ansvar* overfor jeres pårørende, overfor jeres samfund, og sætte jer i stand til at vurdere i de forskellige situationer, om der er tale om løgn eller sandhed, om reaktion eller fremskridt. Derfor skal I kunne „få jeres overbevisning prøvet”. Det bliver ikke mange, som vil komme til at rejse herfra uden at have fået en del meninger revideret. Og I skal få jeres dømmeevne prøvet. Nogle vil måske bebrejde os, at vi ikke har færdigsyede standardmeninger at give jer. Det har vi ikke. Vi vil blot søge at give jer en håndsrekning til selv at kunne arbejde jer frem til velfunderede meninger, nærmere frem til sandheden.

Selvfølgelig er der visse „sandheder”, vi også bekender os til, de „matematiske” sandheder som f. eks.: „Summen af vinklerne i en hvilken som helst trekant er 180° ”. „Den rette linje mellem to punkter er kortere end enhver brudt linje mellem samme punkter”, eller „to plus to er fire”.

Det var naturligvis meget lettere for jer, hvis vi kunne servere jer færdige læresætninger. Det er besværligt selv at skulle søge at finde ud af sagerne. Der er en lille historie, der fortæller om de ting. En englænder og en russer, som under krigen arbejdede sammen ved løsningen af nogle russisk-britiske opgaver, diskuterede også forholdene i deres lande. „Kan det virkelig være rigtigt,” spurgte russeren en dag, „at der i England

daglig udkommer en lang række aviser med hver sin mening om de forskellige problemer?" Englænderen bekræftede, at sådan var det. Russeren spekulerede lidt over det, så udbrød han: „Men hvordan i alverden kan I så vide, hvad der er det rigtige?" —

Når det gælder forholdene mellem mennesker, retsspørgsmål, politiske og økonomiske spørgsmål, kan vi ikke have færdige meninger. Hvad er mon sandheden om devalueringen, om Marshallplanen, om „folkedemokratierne", om grundlovsfilmen osv.

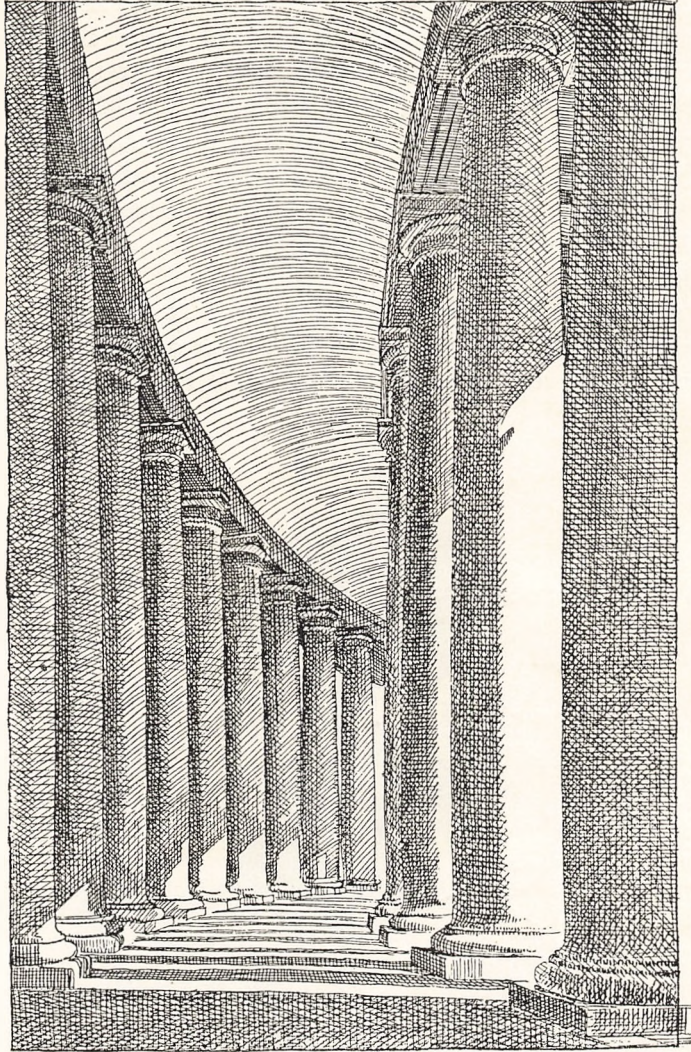
Vi tror, der i alle tilfælde er en sandhed uafhængig af al propaganda. Denne sandhed kan blot aldrig nås. Vi kan stræbe efter, søge at komme den så nær som muligt. Kan man nå 90 pct. sandhed og man ikke udgiver den for mere end den er, så er det et stort resultat. Når en kvart eller en tiendedel sandhed udbasuneres som hele sandheden, den absolute sandhed, så er den ikke andet end gemen løgn. Den slags løgne er almindelige i propaganda og reklame.

Højskolen skulle gerne hjælpe jer til at lære nogenlunde at skelne mellem de løgnagtige fremstillinger og de fremstillinger, der er ærlige, der virkelig søger efter det rigtige, selv om den fulde sandhed aldrig findes.

En filosof — filosof betyder: en som elsker visdom — har engang givet dette motto for skole og oplysningsarbejde: „Søg sandheden — og fører det til helvedes port, så bank på!" Lederen af Arbejdernes bildningsförbund i Sverige, Gunnar Hirdman — som også er filosof — gav i et foredrag her på Roskilde højskole for nogle år siden det gode råd for oplysningsarbejdet: „Vær aldrig ræd for Fanden!" I begge fald er kravet: fordomsfrihed! Både hos lærere og elever. Eller måske rettere: vilje til fordomsfrihed. For hvem kan sige sig ganske fri for fordomme?

En sådan linje vil vi efter evne følge i skolens arbejde. Når vi ikke har læresætninger, der forud giver os svaret på livets spørgsmål, rede til at servere til vore elever, er vi da ikke som den blinde, der leder andre blinde?

Vi har en slags „kompas", som vi tager i brug, når vi kan have grund til at tvivle om, hvilken kurs der fører fremad. Nogle vil måske kalde det en fordom, andre en tro. Lad det være. Det er en opfattelse, som har stået sin prøve: Det gælder det enkelte menneske. Hvert menneske har sin værdi, hvert menneske har sin ret, sin frihed, som må agtes. Hvert menneske har værdifulde evner og anlæg, som skal udvikles. Det enkelte menneskes værdi skal agtes og respekteres. Det kan kun ske under gensidig

Kolonnaden omkring Peterspladsen i Rom.
Illustration fra Steen Eiler Rasmussen:
Byer og Bygninger.

hensyntagen. Hvor det enkelte menneskes ret og værdighed respekteres, der er frihedens og fremgangens vej. Den vej kan vi følge fra det hellenske samfund og fra kristendommen gennem middelalderens århundreder, gennem englændernes kamp for at sikre den enkelte borger mod tyranniets overgreb op til den amerikanske frihedserklæring af 1789, til vor egen tid, da De forenede Nationer fornyer kravene om menneskerettighederne og udvider dem til også at gælde nationernes lige rettigheder og lige værd.

Hvor menneskets og nationens ret og værdighed trædes under fode, der har vi reaktionen. Hvor de agtes og fremmes, der har vi den vej, vi ønsker at følge, den vestlige kulturs vej.

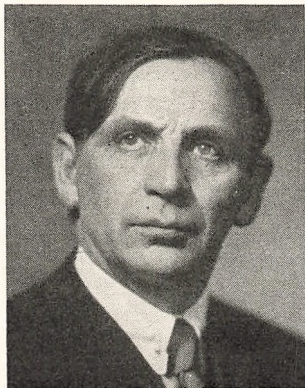
Det kan synes lidt, hvad der er nået i et par årtusinder. Det er ikke så lidt. Men det meste står tilbage at udrette, for jer og for kommende slægter. Der er nok at tage fat på. — Og så går vi til skolearbejdet.

På Socialdemokratiets kongres forelade Jul. Bomholt resultatet af den nedsatte kulturkommissions arbejde i form af et foredrag betitelt »Vore kulturopgaver«. — Det københavnske dagblad »Information« har siden fået en række folk til at kommentere forskellige af de problemer, der i denne forbindelse blev rejst, bl. a. har de danske folkehøjskolars formand, forstander Arnfred, Askov, sagt sin mening om højskolen og staten, og da forstander Arnfreds artikel tillige indeholder så mange rent konkrete oplysninger, har vi ment, at Arbejderhøjskolens læsere også burde kende artiklens indhold.

J. T. H. ARNFRED

HØJSKOLEN OG STATEN

I højskolens 100 årige historie har forholdet til staten været af ret forskellig karakter gennem tiderne.

Trods Grundtvigs indtrængende appel til kongen og regeringen om at oprette en statshøjskole på Sorø akademi, hvor de opvakte unge mænd kunne rustes til deltagelsen i landets styre, blev denne plan dog aldrig realiseret. Da den første folkehøjskole blev rejst i Rødding i 1844, var det uden statens medvirken og støtte. I 1851 gennemførte rigsdagen mod regeringens ønske, at der blev bevilget et tilskud på 2000 rigsdaler til forde-

ling mellem de da oprettede højskoler. I 1869 ydedes den første bevilling til elevunderstøttelser, den var på 13.000 kr. I 1876 fik højskolerne efter landstingets forlangende et tilsyn, og dr. M. Steenstrup var den første, der beklædte dette embede og skabte en tradition, så dette tilsyn aldrig har været en tyngde for højskolerne. Både han og de, der senere beklædte embedet, er blevet modtaget som gode venner og rådgivere.

I provisorietiden blev der åben strid mellem højskolefolkene og regeringen. En række skoler mistede deres statstilskud. Regeringen anså — og næppe med urette — højskolerne for at være arnesteder for oppositionen. Den utryghed eller endog uvilje mod staten, der sidder dybt i mange særlig ældre højskolefolks sind, har især sin årsag her. Det er ikke så længe siden, der indenfor højskolens kredse kunne lyde røster, der hævdede, at egentlig var det rigtigst og bedst, at folkehøjskolen var helt uafhængig af staten, men resultatet ville jo blive, at højskolen blev en skole for en økonomisk overklasse og derved svigtede sin egentlige opgave, og selv om foreninger og organisationer ville træde til for at yde den fornødne støtte, så ville det alligevel ikke blive en skole, hvor enhver ung mand eller kvinde, der havde lyst dertil, kunne komme, og den åndelige frihed ville næppe være særlig godt betrygget. At enhver stat med totalitære tendenser vil se en fare i en fri ungdomsskole er i sin orden, men en folkestyret stat må netop være interesseret i en fri folkehøjskole og ønske, at de flest mulige af landets unge besøger den. Hvis forholdet mellem en virkelig folkestyret stat og den frie folkelige højskole er præget af gensidig mistænksomhed, så må der være noget i vejen enten med statsadministrationen eller højskolefolkernes indstilling.

Folkehøjskolen er som kostskole en ret kostbar skoleform. Kostbar for staten, som i finansåret 1948—49 havde budgetteret de samlede udgifter til højskoler og landbrugsskoler til kr. 3.895.000, og dyr for de enkelte elever, der ikke alene tænker på, hvad de skal betale på skolen, men også, hvad de mister i tabt arbejdsfortjeneste. En bondekarl vil regne, at en højskolevinter koster ham 2—3000 kr. Det er en almindelig opfattelse, at såfremt de økonomiske ofre var mindre, ville elevtallet blive større.

Egentlig kunne man med god grund sætte sig hen og undre sig over, at så mange tusinde unge mænd og kvinder hvert år har lyst til at ofre tid og penge på et højskoleophold, der jo ikke giver dem håndgribelige fordele i kampen for tilværelsen. Det er blevet klart for alle, at skal antallet af elever på højskolerne vokse, så må de rekruteret fra andre befolknings-

lag: fra industrien, handelens og tjenestemændenes talstærke grupper, og her vil de økonomiske problemer, der rejser sig i forbindelse med højskoleopholdet, jo nok spille en endnu større rolle end for landboungdommen, hvor højskolebesøget i stor udstrækning hører til familiens traditioner.

Spørgsmålet er nu her, om staten kan eller bør gøre noget særligt i denne sag. Spørgsmålet har naturligvis kun mening under den forudsætning, at folkehøjskolen er en ønskelig foreteelse i en folkestyret stat.

Det kunne ligge nær at spørge: Hvorledes stiller staten sig i de andre nordiske lande? Er vi i højskolens hjemland foran eller bagefter i så henseende? Her i landet er stillingen i hovedlinierne den, at staten giver tilskud til skolerne, svarende til halvdelen af lærerlønnen, og dernæst et alderstillæg til faste lærere på 600 kr. hvert 5. år indtil 1800 kr., dernæst 2 pct. af bygningernes vurderingssum (til førkrigspriser). De 2 pct. er dog midlertidig forhøjet til $2\frac{3}{4}$ pct. Endelig 35 pct. af udgifterne til undervisningsmaterialet samt et grundtilskud på 1000 kr. til hver skole.

I Finland, hvor staten kæmper med de alvorligste økonomiske problemer, betaler staten 60—75 pct. af alle skolens udgifter ikke blot til lærerløn og lejeværdi af bygningerne, men til opvarmning, belysning, løn til personale, endogså i køkkenet, ja selv til annoncer.

I Sverige er det jo sådan, at selve bygningerne ofte er rejst af amtet eller en forening, der tager sig af den side af sagen, medens staten betaler hele lærerlønnen og til de øvrige driftsudgifter betaler et tilskud efter skolens størrelse og kursusernes art på f. eks. 15—20.000 kr. årlig. Både i Finland og Sverige gives desuden stipendier til eleverne. Norge har lige fået en ny højskolelov, og der er sagen meget enkel, idet staten betaler $\frac{5}{6}$ og kommunen $\frac{1}{6}$ af skolens driftsudgifter, bortset fra bespisningen, som eleverne selv må klare, men kan få stipendier til. En direkte sammenligning er meget vanskelig, fordi grundlaget er helt forskelligt, men der kan dog ikke være tvivl om, at de andre nordiske lande yder væsentlig større støtte til højskolearbejdet end Danmark.

Vore nordiske kolleger hævder — og sikkert med rette — at de står med fuld frihed i højskolearbejdet; men der er alligevel bestemmelser angående f. eks. lærernes uddannelse og ansættelse, der herhjemme ville føles som indgreb i den hævdundne frihed. Trods alle modsætninger på andre områder er alle danske højskolefolk enige om hellere at ville undvære øget støtte end at give afkald på noget af friheden, også friheden til selv at ansætte lærerne og gøre det uanset deres uddannelse.

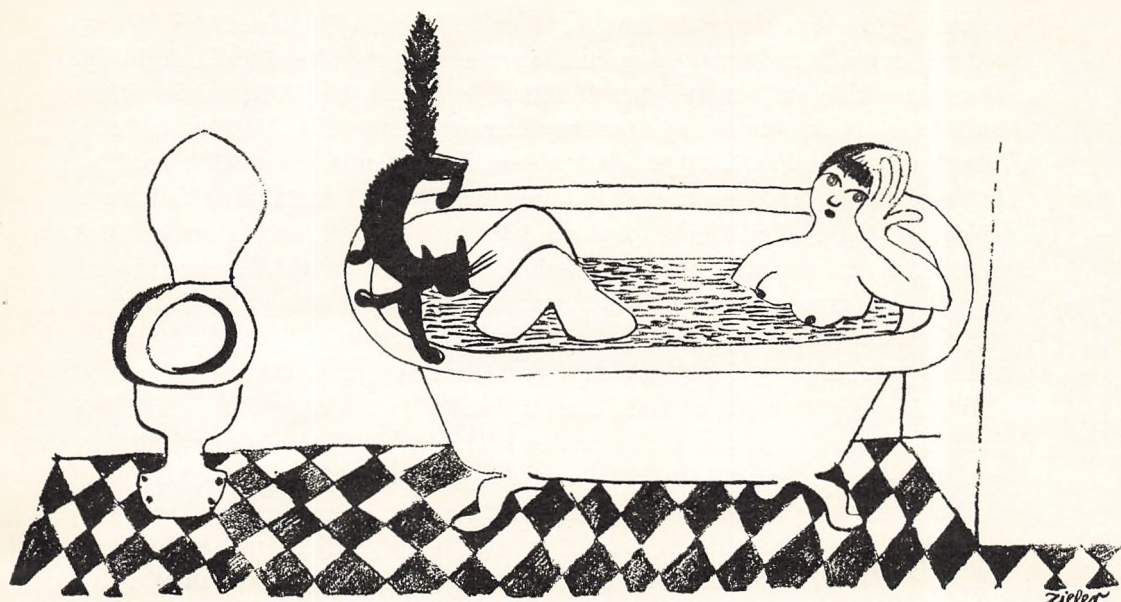
Ville man spørge danske højskolefolk, hvorledes de ønskede en eventuel øget støtte givet, ville svarene nok falde ret forskelligt ud. Nogle vil sige: giv blot eleverne større understøttelse, så klarer vi det; andre mener, at skolerne bør støttes direkte, og her samler interessen sig særlig om bygningstilskuddet. Boligstandarden er for ringe på de fleste danske højskoler. Krigstidens rovdrift, værnemagtens besættelse har der ikke været råd til at udslette sporene af, og det flotte offentlige skolebyggeri gør ikke stillingen lettere for de gamle højskoler.

Det er klart, at eventuel større støtte til skolerne må gives under sådanne former, at den heltud kommer skolen og arbejdet til nytte og ikke bundfælder sig som privatformue.

Større og især billigere statslån til modernisering af skolerne, til sanering af skolernes gæld og til oprettelse af nye skoler står også på ønskesedlen. Oprettelsen af nye skoler kan synes en overflødig opgave, når de forhåndenværende ikke alle er fyldt; men det er livets lov, at det, som gror, må skyde friske skud, selv om en anden gren visner. En bevægelse kan ikke tåle, at det fastslås, at den ikke gror mere. Der må trods alt være mulighed for at oprette nye skoler, og i en tid, hvor man ikke kan bygge en skole for mindre end 10.000 kr. pr. elev og ikke engang det, kan ingen privatmand og heller ikke selv den mest offervillige kreds af egnens folk rejse en skole.

Trods al støtte bliver der alligevel en forskel på den offentlige og den frie skole. En lærer kan sidde i sit embede uanset børnetallet i hans klasse, og en præst afskediges ikke, fordi han har en tom kirke at prædike i; men en højskolemand må søge anden beskæftigelse, trods den mest gunstige højskolelov, hvis han ikke kan samle et tilstrækkeligt antal elever. Sådan er det, og sådan bør det være.

J. Th. Arnfred.

MØLLER NIELSEN

DEN PASSIVE SYGE

Det begynder såmænd allerede i skoleårene, da vi bliver grundigt vænnet fra at producere for i stedet at sidde på vor hale og „tilegne” os en lang række kundskaber og såkaldte „færdigheder”. Det fortsætter med, at vi passivt sidder og hører foredrag, koncerter og radio, sidder og glør på film, fodboldkampe, korpiger og tegneserier. Man skulle tro, der var udstedt en parole, der lød: — Lev livet siddende! Eller: — Lev livet modtagende!

Det er ikke, fordi jeg ligesom Leck Fischer vil håne de mennesker, der kan lide at se på billedserier og kigge i billedblade. Det er en fejltagelse at tro, at man bliver analfabet af at se billeder — tværtimod, når der findes

så mange analfabeter, som der gør, så er det, fordi folk har set for få billeder i deres barndom og ungdom, og vor undervisning i folkeskole og eksamensskole er jo som bekendt billedfjendtlig. At se billeder udvikler både læse- og skriveevne, og de mennesker, der elsker at se billeder, er bare i færd med at indhente noget, de har forsømt, og langt fra at blive analfabeter af det, er de tværtimod ved at arbejde sig ud af deres analfabetisme.

Næh . . . jeg ønsker kun at pege på det betænkelige i, at når det gælder kultur, så skal der altid være en lille klike af lærere, skribenter, kunstnere og videnskabsmænd, der prædiker, mens alt folket skal tage imod. Der er noget naturstridigt i det — det må absolut være usundt altid at skulle spise og modtage og aldrig at skulle give fra sig og producere.

Det viser sig da også, at folk kun „spiser” den åndelige føde, der ikke kræver nogen fordøjelse. De læser den literatur, der kan „løbe ind ad det ene øje — og ud af det andet” — og det gælder da forresten også film, fodboldkampe og „malerier”, og hvad ørene angår, da render kulørt musik og radio troligt lige gennem kraniet uden at ulejligge hjernen det mindste.

Radioens foredragschef K. B. Andersen er opmærksom på forholdet, men han har kun det råd at give, at man skal lytte noget mindre og til gengæld noget bedre. Det er selvfølgelig et meget godt råd . . . navnlig til dem, der har noget at lytte med. Ulykken er, at det har de fleste ikke. Den, der ikke har noget at give, kan ikke modtage noget — og det store folk har aldrig lært at give, at producere. Så såre det kom på skolebænken, blev det dresseret til at holde mund, være stille og tage imod — — hvad det derfor ikke kan.

Alligevel har K. B. Andersen fat i den rigtige ende. Mens alle andre debatører ser på kulturspørgsmålet fra „giversiden”, så ser han det fra „modtagersiden”. Næsten alle siger, at der skal postes mere universitet, mere folkemusik, mere god film, mere teater, mere højskole og mere oplysning på folk. Både fra Socialdemokratiets kulturbevægelse og fra folk, der står udenfor, kræves der bedre spredningsarbejde og „højnelse” på alle disse felter. Undertegnede gør det for resten også. Men der er så godt som ingen, der spørger om, hvorvidt al denne kultur og „højnelse” overhovedet kan modtages. Det går man simpelthen ud fra, at den kan.

Mærkelig antagelse, al den stund torsdagskoncerter kun høres af 3—4 procent af lytterne, at den bedste billedkunst kun ses og kendes af 3—4 promille af befolkningen, at Morten Korch er den mest læste forfatter i landet — altsammen på trods af, at Beethoven, Jens Søndergaard og Mar-

lin A. Hansen er offentligt tilgængelige i næsten ubegrænset målestok. Trommesalsbilleder sælges i stabler, kulørt presse i millionoplæg, kulørt musik spilles i uanede kilometertimer — alt det, der ingen fordøjelse kræver og ingen næring indeholder, er der afsætning på — resten får lov at blive på hylderne til glæde for en lille elite.

Det sørgelige er, at man næsten kan slutte, at det ikke hjælper at forbedre adgangen til universitet, at oprette rigsteatre, folkemusikskoler, fordoble radioprogrammerne — at gøre radioen mere aktiv — at lave nulidsmuseum for kunst og en masse andre ting, som står på Socialdemokratiets kulturprogram. Hvis nemlig dette kunne hjælpe, så havde det hjulpet for længe siden. Der er i øjeblikket et stort kulturtilbud, som befolkningen slet ikke benytter sig af — og et endnu større, som den benytter sig af *uden resultat* . . . radioen f. eks.

Der er sådan set ikke noget i vejen med den givende side af kulturapparatet . . . der er i hvert fald ikke mere i vejen, end at det let kan rettes, hvis modtagersiden kræver det. Men det er her, det kniber.

En frugtbar kulturdiskussion må efter min mening i fremtiden dreje sig om, hvordan man får folk til at modtage kulturtilbudet. At diskutere en bedre indretning af kulturapparaterne er temmelig ørkesløst, så længe befolkningen som helhed er ude af stand til at benytte dem.

Man må simpelthen gå i gang med at kurere „den passive syge”. Alle véd, at muskler og organer, der ikke bruges, svinder ind og bliver kraftsløse — det anerkender man, når det drejer sig om legemlige organer, men det gælder naturligvis også de åndelige. Ikke desto mindre kræver man, at folk skal forstå god musik, uden at de selv har spillet, at de skal forstå god kunst, uden at de selv har malet, at de skal tilegne sig god litteratur uden selv at have skrevet noget, og at de skal modtage oplysning uden selv at være trænet i forskning.

Når dette er skrevet, hører jeg et mængestemmigt brøl fra kulturarbejdere og kunstnere, som hævder, at folk kun kan blive dilettanter på alle disse områder . . . dilettantiske spillemænd, malere, digtere og studenter. Og det er værre end ingenting, for dilettanten er gladere for sit eget makværk, end han er for de højeste værdier. Det ville være at ødelægge både folk og kultur, vil man sige.

Nuvel, hvis det er tilfældet, så kan man lige så gerne opgive alt folkeligt kulturelt arbejde. Der bliver ikke tale om nogen kulturel „modtagelse” i stor folkelig målestok, hvis der ikke kan iværksættes en stor folkelig

kulturaktivitet. Så kan man lige så godt fortsætte med den praksis, vi har nu, hvor kulturskaberne producerer for hverandre indbyrdes. Forfatterne, malerne, komponisterne o. s. v. producerer for andre kulturskabere, alt imens det folkelige liv ikke ænser denne proces. Det er jo nemlig stort set sandheden om den kulturelle situation. Der findes en kulturens cirkel — om den er ond eller god skal ikke her diskuteres — og inden for den kommer folket ikke.

Nu behøver menigmand ikke at blive dilettant — han kan jo også blive *amatør*. Begge ordene „dilettant” og „amatør” betyder „een, der elsker”, men forskellen er den, at dilettanten elsker sine egne og sine meddilettanters ufuldkomne arbejder og sætter dem over den store kunst, mens amatøren holder af sin syssel, fordi den bringer ham i kontakt med de virkelige kulturværdier. Amatøren fatter ved hjælp af sit eget ufuldkomne arbejde, hvor vældig og vidunderlig den store kunstners værk er. Gennem sin egen lidenhed føler han det stores vælde. Men den, som står helt udenfor, er ligeglad med, om det store er stort eller ej.

Vil man skabe kultur, må man implicere folket aktivt — vil man have 50 pct. af befolkningen til at lytte til torsdagskoncerterne, må ethvert barn have prøvet at spille selv, vil man have titusinder på kunstudstilling, må tyvetusinder male selv, og vil man sælge romaner i oplag på 60—70.000, må det være almindeligt, at folk skriver og smådigter selv, og der må arrangeres store stævner for arbejdspladsens spillemænd, malere, billedhuggere, amatørskuespillere og digtere i lighed med udstillingen Arbejdspladsens talenter.

Kunstnerne korsrer sig allerede ved tanken om „alt det skidt”, der ville komme frem. Men herregud — hånden på hjertet: . . . hvor mange af udstillerne på vore kunstudstillinger er ikke allerede amatører? Et overvejende flertal savner den originalitet, den skabende bevægelse, som alene er kendemærket for den ægte — den virkelige kunst. Men alle disse amatører har øjnene fæstet på det højeste i kunsten, de er „kunstforståere” og kunstelskere, fordi de selv producerer. Hvorfor vil de formene en mangedoblet kreds af medmennesker den kontakt med kunstens værdier, som en amatøraktivitet forårsager? Kun af angst for konkurrence og af indbildskhed.

Vejen til et kulturfremstød af dimensioner går gennem en amatørbevægelse på alle mulige kulturfelter. Først når en hærskare selv spiller, maler, forsker, taler, skriver, fotograferer, filmer, vil „de tusind hjem” fyldes

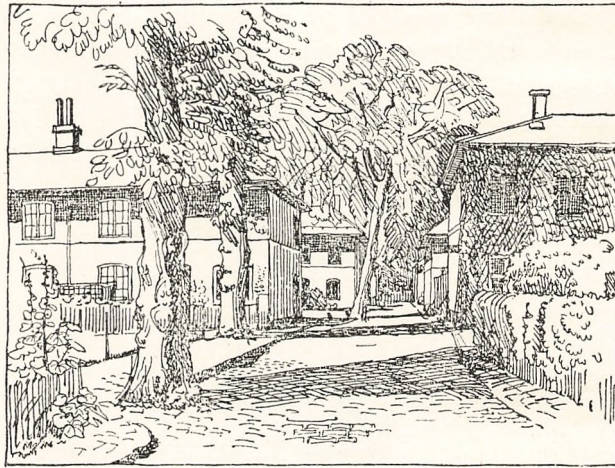
med bøger, malerier, musik, fagbøger . . . og man vil se de bedste skuespil, høre de bedste koncerter.

Kulturarbejdet og kulturpolitikken må bestå i at få folk til at producere med blikket fæstet på det bedste i kulturlivet. Det kan ske i klubber, hvor en kyndig hjælper stadig holder medlemmerne det værdifulde for øje på en sådan måde, at de kommer til at elske det. Denne virksomhed burde begynde i barneskolen . . . og for resten kunne man passende give ordet „skole” sin gamle betydning, nemlig „fritid”.

Denne amatørpolitik er ikke et universalmiddel, men der peges på den som et af flere midler i arbejdet på at komme „kulturmodtagerne” til hjælp. Der burde iværksættes en gennemgribende undersøgelse af folkets „kulturmodtagelighed”. Før en sådan undersøgelses resultater foreligger, er det meste kulturarbejde ud i det blå. Det er i hvert fald ikke rationelt.

Møller Nielsen.

Lægeforeningens boliger.
Illustration fra Steen Eiler Rasmussen:
Byer og Bygninger.

EBBE MUNK

SARTRE, DEMOKRATIET OG OPDRAGELSEN

Er du et bytte for skæbnen? Er du blot et ler i skaberens hænder, eller har du en fri vilje? Er du i stand til at forme din egen skæbne?

Fornylig er dette spørgsmål blevet forelagt Det kgl. Teaters publikum gennem Sartres drama „Urene hænder“, der gik på teatret i forrige sæson. At stykket ikke længere er på repertoiret, betyder dog ikke, at spørgsmålet har mistet sin aktualitet, for dette skuespil er blot et enkelt af de utallige indlæg i en debat, der nu har stået på i over to tusinde år. Diskussionens deltagere er døde — ofte midt i deres livslange indlæg — men andre er kommet til og har taget tråden op.

Det er ikke mærkeligt, at Sartre har kunnet samle fyldte tilskuerpladser til denne diskussion, der ledsages af revolverskud, bombebrag og andre af vor tids virkningsfulde effekter. Spørgsmålet er blevet så aktuelt som nogensinde i denne tid, hvor man har en uhyggelig fornemmelse af at være bytte for kræfter, den enkelte ikke kan have nogen indflydelse på, kræfter, som måske fører os alle ud i en krig, ingen ønsker, og kun få kommer til at

Jean-Paul Sartre.

overleve. Dertil kommer den moderne videnskab: relativitetsteorien, den moderne psykologi og den moderne sociologi, som synes at have umyndiggjort mennesket: „Al din stræben er kun sprælleri”, siger psykologen, „du er blevet spiddet til et mindreværdskompleks engang i din barndom, det er det, det hele kommer af. Men bliv bare ved at skringe, — det er kun godt, at du afreagerer.”

Og sociologen betragter det lille menneskekryb gennem sit mikroskop og nikker fornøjet: „Rigtigt, rigtigt —. Du reagerer fuldstændig korrekt. Sådan må man opføre sig, når man er født i din klasse.”

Som digteren Erik Knudsen udtrykker det:

*„Er det dig Einstein? Er det dig Freud?
der har slået bunden ud af poesien
og vist os digteren, som han er:
Lille mand med træsabel og papirshat . . .”*

Koestler løber i „*Dommens dag*” panden mod det samme problem. En ung frihedskæmper bliver psykoanalyseret og får opklaret, at al hans stræben stammer fra et skyldkompleks, han har pådraget sig i sin barndom, et samvittighedsnag, der er opstået, fordi han hadede sin lillebror, og nu driver denne fortrængte skyldfølelse ham ind i kampen. Han søger straf og udsoning, han søger et martyrium og kastes i armene på Gestapo. Den unge mand overbevises af psykoanalysen, men bogen slutter med, at han — på trods af al psykologi — går ind i kampen igen, og Koestler efterlader ham svævende mellem himmel og jord, idet han i en faldskærm daler ned over det besatte land. Altså en udfordring til psykoanalysen. Der findes andre værdier og andre årsager end dem, I kan slå op i jeres leksikon!

Hvordan er så Sartres stilling til spørgsmålet. Jeg skal prøve at redegøre for hvad han mener ved et referat af det drama, jeg før nævnte: „Urene hænder”.

Skuepladsen er et midteuropæisk land under sidste krig, og skuespillet handler om en ung mand, Hugo, der af kommunistpartiets centralkomité anbringes som sekretær hos kommunistføreren Hoederer med det formål at skyde ham.

bønfalder ham om det. „Hvad med din mand?“ „Vi elsker ikke hinanden.“ Til sidst giver Hoederer efter i et øjeblik svaghed og kysser hende. I det samme træder Hugo ind. Han kommer for at fortælle, at han er blevet overbevist, men nu gribes han af raseri. Det er ikke jalousi, der driver ham, men her var endelig et menneske, der viste ham ubegrænset tillid — og så var det kun for en kvindes skyld (tror han). Her var endelig et menneske, han kunne beundre, — og så falder guden ned af sin sokkel med et brag. Rasende af skuffelse skyder han Hoederer ned.

Hugo kommer i fængsel for jalousimord. I begyndelsen får han tilsendt pakker med opdigtet afsender. Han forstår, at de kommer fra partikammeraterne. Men forsendelserne ophører pludselig.

I fængslet sidder han og varmer sig ved tanken om kammeraterne, der taler om ham og hans dåd. Så får han en dag sendt en pakke igen med samme afsender: konfekt og cigaretter. Konfekten forærer han til en medfange, som dør efter at have spist den. I mellemtiden er der nemlig sket det, som Hugo ikke ved, at Hoederers politik har sejret. Partiet er med fuld musik gået ind for samarbejdet. Hoederers morder må naturligvis af vejen!

Da Hugo kommer ud af fængslet hen mod krigens slutning, opsøger han straks sin kommunistveninde Olga. Kammeraterne kommer for at likvidere ham, men hun beder dem om en frist. Hun vil prøve at overtale ham til at glemme alt og gå ind i partiet igen som en ny mand under et nyt dæknavn. Hun beder ham fortælle, hvorfor han skød Hoederer. Han svarer, at han ved det ikke: „Tilfældet affyrede tre revolvereskud.“ „Jeg skød ham, fordi jeg åbnede døren.“

Olga er tilfreds med, at han ikke er stolt af sin handling. Så bliver det nemmere at få ham til at fornægte den og genopstå som et nyt medlem af partiet. Men da hun foreslår ham dette, møder hun en overbevist modstand. Jeg vidste ikke, hvorfor jeg skød Hoederer, men jeg ved, hvorfor jeg burde have gjort det, „fordi han løj for sine kammerater, fordi han førte en snavs politik.“ „I fængslet troede jeg, at I støttede mig. Nu ved jeg, jeg er ganske ene om mine meninger, men det forandrer dem ikke.“

Fristen er udløbet, det banker på døren. Hugo: „Jeg har ikke dræbt Hoederer, Olga, ikke endnu. Men nu vil jeg dræbe ham og mig selv med,“ og med udbruddet: „Nej, nej, — uheldbredelig —“ river han døren op for de ventende maskinpistoler.

Der findes i landet tre partier: „femkanten” (en liberal-konservativ modstandsgruppe), proletarpartiet (en sammenslutning af kommunister og socialdemokrater) og regentens parti, som hidtil har samarbejdet med tyskerne, men nu har fundet det formålstjenligt at vende bøssepiberne den anden vej. Der er opstået stemning for et samarbejde mellem disse tre partier mod tyskerne. Ved afstemningen i proletarpartiets komité stemmer et flertal af kommunisterne imod, men de stemmes ned af mindretallet og socialdemokraterne, og man beslutter at give kommunistførerer Hoederer hvervet som forhandler. Det er derfor, kommunistpartiets komité vil have ham likvideret. Hugo, der har fået dette hverv, er en ung, bleg intellektuel, som har reageret mod sit overklassehjem, han har frosset i dets atmosfære af forretningskynisme, halvløgne og fortielser. Han er en forkælet og ensom dreng, en selvoptaget neurotiker, der er søgt ind i kommunistpartiet i det håb, at den isolation, han føler, skal smeltes af kammeratskabet om den fælles sag, og at han gennem den indbyrdes tillid og arbejdet for ideen skal opleve, at hans liv bliver meningsfuldt, at det bliver virkeligt og ikke en tilfældighed.

Nu går det imidlertid Hugo sådan, at han betages af Hoederer, der udstråler den menneskelige varme, han altid har tørstet efter. Han kommer ind i en konflikt mellem sine principper og sine følelser. Principielt er han imod ethvert samarbejde med de reaktionære. Man skal have „rene hænder”.

„Men hvis vi nu derved kan redde et par hundredetusinde menneskeliv . . .” siger Hoederer og fortsætter: „Du elsker kun principperne, Hugo, ikke menneskene.”

Jessica hedder Hugos barnekone, en ung bourgeoisipige. Hun betages også af Hoederer. Ved stykkets begyndelse er hun en kat, der leger, charmerende og farlig, men Hoederer vækker hendes kvindelighed — uden dog selv at ville eller ønske det. Hun opsøger ham og fortæller ham om Hugos hverv og beder ham hjælpe dem begge. Det lover han.

Da Hugo kommer og sætter sig til dagens arbejde, overbeviser Hoederer ham om, at han ikke kan skyde ham. I et par nervepirrende sekunder går Hoederer tværs gennem værelset med ryggen til Hugo, som har hånden knuget om revolveren i jakkelommen.

Hoederer søger nu at overtale Hugo til at følge sig. Hugo lover at tænke over det og bliver sendt ud i haven. Nu kommer Jessica tilbage. Hun er fuldstændig besat af Hoederer, og ikke alene tilbyder hun ham alt, hun

Dette stykkes problem er ikke først og fremmest kommunisme — eller ikke kommunisme. Nej, problemet er *det frie valg*. For Sartre er det overhovedet ikke noget spørgsmål, om alt er skæbnebestemt, eller om der er plads for en fri vilje. Han går simpelthen ud fra, at den frie vilje eksisterer — ikke som en vuggegave, men som noget, vi selv må erobre. Og det frie valg bliver for ham afgørende for menneskets eksistens. Kun den eksisterer, der selv vælger og griber ind i livets gang, kun den får følelsen af at være en personlighed, et jeg, og ikke blot et udtryk for andre ting, et skiftende produkt af tilfældige påvirkninger. Kun for den, der selv vælger, bliver livet virkeligt.

I modsat fald kan man få den samme uvirkelighedsfølelse, som Hugo flere steder anskueliggør ved at sammenligne tilværelsen med et teaterstykke, hvor han er den magtesløse tilskuer. I et enkelt tilfælde trækker skæbnen ham op på scenen og giver ham en revolver i hånden og trykker på aftrækkeren. Pint af uvirkelighedsfølelsen spejder han forgæves efter et spor i sit ansigt af den handling, han har udført. Et så alvorligt og vidtrækkende valg som et mord må have afsat sig spor i ansigtet, personlighedens spejl, — *hvis* man altså selv har valgt. For personligheden opbygges og udformes af de valg, vi foretager.

For egen regning kan jeg tilføje, at det også er valgene, der giver livet værdi — eller rettere: får os til at se værdierne. Når man vælger, tvinges man til at vurdere.

Det er ikke alene Sartre, der anråber menneskene om selv at vælge, det er noget, der ligger i tiden, et krav, man møder i meget af den moderne litteratur. Når f. eks. Sartre lader Hoederer sige til Jessica, der undskylder sig med sin opdragelse: „Du er vel som de fleste andre halvt offer og halvt medvider,” så lader *Thornton Wilder* Cæsar udtrykke omtrent det samme om de romerske overklassekvinder i romanen „*Cæsars sidste dage*”: fordi de er opdraget i den gammeldags skæbnetro, „har de aldrig modtaget nogen viden om det, der stærkest fængsler det unge sind: forståelsen af, at det frie valg er livets højeste værdi.”

Men kan man nu uden videre afskedige videnskaben, vor tids skæbnetro, hvorefter tilværelsen styres af upersonlige og urørlige love? Kan man forkaste teorien om, at mennesket er et produkt af sine nedarvede anlæg og de påvirkninger, det kommer ud for? Det er jo den teori, psykologer og sociologer — ganske vist endnu kun i ringe udstrækning — praktiserer, f. eks. ved fangebehandling eller resocialisering af afsopret ungdom. Man

spørger ikke om skyld — som forudsætter en fri vilje, men om årsag og virkning og søger herudfra at ændre den eneste rørlige årsag: milieuet og på den måde ændre menneskene.

Denne arbejdshypotese, der har givet så gode resultater, kan man ikke kassere.

På den anden side: ligegyldigt hvad teorierne siger, er det meget væsentligt, at man har følelsen af at have et frit valg. For at tage et eksempel fra det praktiske liv: mens jeg var fængselslærer, fortalte en barakbestyrer om en fange, at han helt havde ændret opførsel, efter at han havde søgt fængselsskolen. Tidligere havde han været irriterende og kværulevende, nu var han ligevægtig og nem at omgås. Den pågældende fange, en fisker, var begyndt at uddanne sig som sætteskipper, og det gav ham en styrkende følelse af, at han nu igen arbejdede med på at forme sin egen skæbne, at han ikke længere kun var en brik i spillet.

Men hvordan forene de modstræbende livsanskuelser? Vi står over for en dualisme. De to vurderinger kan ikke forenes, og den eneste løsning, jeg kan se, er, at man anvender dem på hver sit område: at man, når det drejer sig om vurderingen af andre menneskers eventuelt samfundsskadelige handlinger siger: her er tale om årsag og virkning, vi må give dem andre livsbetingelser for at ændre deres opførsel, og herunder må man i fuldt mål anvende psykologien og sociologien, men at man, når det gælder een selv, siger: her gælder ingen undskyldninger, du har dit frie valg, og det er livsnødvendigt for dig, at du vælger.

I virkeligheden anvender de fleste af os dette dobbelte sæt vurderinger, blot med modsat fortegn. Når det gælder os selv, finder vi alle mulige undskyldninger, altså vi anvender skæbnetroen, men når det gælder vurderingen af andre, er vi ikke i tvivl om at pålægge dem selv ansvaret.

Forbindelsen fra Sartre til opdragelsen er meget nærliggende, hvorfor jeg kun skal antyde den.

Formålet med opdragelsen må være at skabe mennesker, der er i stand til at vælge, mennesker, der har viljen og evnen til at tage et ansvar.

Hvad er hertil fornødent? Først og fremmest ansvarsfølelse, en social følelse af forbundethed, som ikke kan indlæres, men må opleves. Men for at denne samhørighedsfølelse kan udfoldes, kræves det, at man ikke føler sig behandlet som mindreværdig. Det er denne erkendelse, der er funda-

mentet for demokratiet og gør, at det ikke alene er en regeringsform, men en livsform forankret i en anerkendelse af alles ligeværdighed. Og den kræver, at man viser tillid. (I „Urene hænder” lyder gennem Hugos tale et råb om tillid.) Politikere må vise vælgerne tillid og ikke skjule deres faktiske hensigter bag et slør af taktik. Det kan selvfølgelig diskuteres, om vælgerne altid kan tåle sandheden. Men hvis man ikke mener det, har man ikke lov at kalde sig demokrat. Så må man nøjes med at kalde sig politiker.

Og i hjemmene må man vise børnene tillid. Og man må åbent indrømme over for dem, når man har taget fejl (noget de fleste skammer sig for at gøre, og som de bliver beundret for, hvis de gør det . . .)

En sådan opdragelse vil tillige skabe den selvtillid, som er nødvendig for, at den anden betingelse for at vælge er opfyldt, nemlig at man har det, man kan kalde *ansvarsmod*.

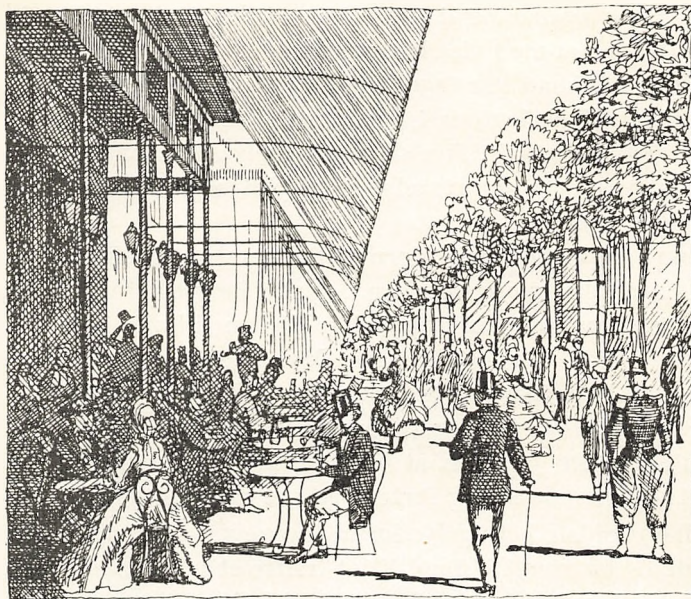
Den gammeldags opdragelsesform vil ikke alene stække ansvarsmødet, den vil også angribe ansvarsfølelsen. Jeg skal belyse det ved et groft eksempel: storesøster passer samvittighedsfuldt den lille: hvis jeg ikke passer på, bliver han kørt over, det lille kræ. Men ræsonnementet kan også være det ganske enkle: hvis han bliver kørt over, den lille idiot, får jeg tæv af mor. Nu skulle der vel ikke være noget i vejen for, at begge motiver er til stede samtidig, men jeg tror, at hvis angsten bliver stor, har den en tilbøjelighed til at brede sig og fortrænge alle andre følelser.

Den tredje og sidste betingelse for at kunne vælge er *viden*. Hvor mange af os havde f. eks. været i stand til at træffe et velovervejet valg, hvis til slutningen til atlantpagten var kommet til folkeafstemning?

Det er forståeligt, at folk viger tilbage for ansvaret i denne forvirrende tid og søger ind under et eller andet politisk eller religiøst formynderskab. For at tage et klassisk eksempel: hvor meget nemmere var det ikke at følge farisæerne og holde loven end at leve efter Bjergprædikenens bud: du skal elske din næste og derudfra skal du selv vælge loven.

Derfor: vil man redde demokratiet, må man sætte alt ind på at opfostre mennesker, der har mod, viden og vilje til at vælge. De indtil kedsommelighed gentagne ord *frihed under ansvar* må blive andet end en talemåde. De må blive et nærgående krav til den enkelte. Du må selv vælge din skæbne og ikke lade skæbnen bestemme over dig. Det skal ikke være et tilfældigt sammenskudsgilde, der vælger din kone og dine børn, og ikke tilfældige kammerater, der vælger din politiske overbevisning.

Ebbe Munk.

Fortov på en Pariserboulevard i 1860'erne.
Illustration fra Steen Eiler Rasmussen:
Byer og Bygninger.

HJALMAR GAMMELGAARD

OGSÅ EN BERETNING

ar det nogen betydning, hvad en gammel mand, en „forhenværende” oplever, tænker og foretager sig? Ville det ikke være mest passende at sende en hilsen til alle gamle elever og venner, dette skrifts læsere, med Ovids berømte ord: „bene vixit, qui bene latuit” — den lever godt, som lever skjult.

Det var også min dominerende fornemmelse, da vi endelig var kommen til ro mellem skoven og de høje hække, hvor jeg håber at få lov at henleve resten af mine dage. En god gammel ven skrev til mig i foråret: „Nu er den tid altså kommen, da du skal sende hver tredie tanke til graven”! — et citat af Shakespeares „Stormen”, Prosperos sidste ord: Jeg har altid tænkt meget på døden, i min ungdom mere end nu. Jeg har jo fire små Miranda'er i stedet for Prosperos' ene, som han endda lige har fået „vel afsat” til en prins. Jeg er desuden en alt for stor selskabsfugl til at kunne slå mig til ro med Ovids råd (det samme gælder mine nærmeste). Og den hele sommer har vi haft besøg af gamle elever næsten hver dag — det er jo kun en times cykletur fra København — så vi har ikke haft grund til at klage over ensomheden.

Men nu til forsvaret for at tale om alderdommens problemer! Og lad mig gøre det med assistance af de fag, vi så tit har tyret sammen.

Først statistikken. Af overlevelsestavlen i den sidste „Årbog” kan let regnes ud, at af 100 tyveårige vil 73 nå alderen 65 år; kun 27 kan glæde sig til at „dø i støvlerne”, inden han er nået det tidspunkt, hvor de fleste trækker sig tilbage og får aldersrente eller pension. De 70 år nås af 62 pct. — Chansen for at blive fh., at skulle indrette sig på en ny tilværelse er altså

meget stor, og den stiger naturligvis med alderen. Tilmed er middellevetiden stadig stigende og de ovennævnte procenter allerede for lave. Chancen er stor, meget større end talrige andre chancer, som beskæftiger menneskenes børn en del — f. eks. at tippe en tolv'er, komme en flyvetur jorden rundt osv.

Nu føler jeg allerede min samvittighed lettet og begynder på beretningen, hvor vi ganske naturligt går over til psykologien, thi alderdom er ligesom andre sygdomme i meget høj grad et psykologisk problem.

En ny balance skal bringes til veje — f. eks. mellem import og eksport. „Eksportere eller dø” hedder det med fuld sandhed også i det individuelle liv. Jeg står i regntåge ved stoppestedet og venter på rutebilen til Holte. En fuld mand går hen og læner sig op ad mig som ad en lygtepæl og udøser sit hjerte for mig. Sikken en masse stof til foredraget i morgen! Og lille Evas forsøg i filosofi og moral, et kapitel i „De gode viljer”, bladenes nyheder og ræsonnementer — allevegne import, import! Men til hvad nytte? Skriv, skriv! siger jeg til mig selv. Men jeg har alle dage fået krampe, når jeg fik et penneskaf i hånden, og bedre er det ikke blevet endnu. Men det er et stort problem. Gamle dr. Moltesen, ministeriets tilsynsførende ved højskolerne, skrev til mig: „Hvordan vil De undvære den dejlige ungdom!” Ja, det er netop det! Den 3. november var jeg heldigvis ude og tale for en hel del unge — så var tankerne optaget af det.

Men forandringen har også lyse sider — foruden det, at den naturligvis var biologisk begrundet. Der er for det første friheden. Siden jeg kom i skole, for 63 år siden, har mit liv altid været bundet af en klokkestreng, en timetabel — om end ikke så stram som for de fleste menneskers vedkommende.

Selv om det vel nok er nogle hundrede tusinde år siden, menneskene (eller deres forfædre) „steg ned fra træerne”, så er det dog ikke lang tid siden deres liv formede sig langt friere end i rationaliseringens og den viddrevne arbejdsdelings tid. Hvis jeg kunne samle mine forfædre i ren mandslinie, så mange som skolens foredragssal kunne rumme, ville jeg kunne få besked om 3—4000 års liv af mennesker, hvis natur sikkert var meget lig min, men hvoraf kun de allersidste har erfaret, hvad det vil sige at være tamdyr i egentlig forstand.

Konflikten mellem natur og civilisation er en hovedgrund til vor tids kalamiteter, ikke mindst krigsfaren. Bertrand Russell, Jules Romains hører til dem, der senest har beskæftiget sig med problemet. Hvorfor keder

Så idyllisk
er Gammelgaards hus
i Birkerød.

menneskene sig? Hvordan skaffer menneskene den spænding, uden hvilken livet bliver tomt og fattigt? — „that is the question”! Højskolen kunne bl. a. defineres som det sted, hvor man lærer aldrig at kede sig. — Og dertil hører altså mere end åndelig import.

Emeritus-tilværelsen giver én (lidt sent, ganske vist) virkelig noget af den frihed, som vi naturlig er indrettet på. Men fritiden skal fyldes, ellers kommer kedsomheden jo alligevel.

Og nu kommer vi igen til et almenmenneskeligt problem, et samfundsproblem.

Efter første verdenskrig, for ca. 30 år siden, da børnebegrænsningen for alvor gik op for den almindelige bevidsthed, gav man sig til at beregne, hvordan befolkningen ville fordele sig i de nærmeste 50 år. Man kom da bl. a. til det resultat, at antallet af gamle (over 65 år) i disse halvthundrede

år ville vokse fra ca. 223.000 til 470.000, medens den samlede befolkning ville vokse langt mindre. Disse gamle udgjorde for 100 år siden 54 promille af hele befolkningen, i dag 81 promille og om 20—30 år måske 100promille. Tallet vil endda blive højere end dengang beregnet, fordi nye lægemidler har vist sig meget virksomme overfor alderdommens særlige sygdomme.

Det er et problem, som længe har kunnet forudses. Det beskæftiger f. t. livsforsikringsselskaberne stærkt (livrenten!). Det er betydelig alvorligere i de fleste andre vestlige lande, ikke mindst i Sverige og England; og som man længe har kunnet forudse, har man nu begyndt at diskutere spørgsmålet om imødegåelse af de voksende byrder ved forsorgen for de gamle i disse andre lande. Det kommer også her i Danmark inden længe.

Og løsningen ligger ikke fjern: De gamle må i længere tid yde deres bidrag til „nationalproduktet”; deres arbejdskraft må udnyttes. Man skal ikke græde medlidenhedstårer herover. Thi for de fleste gamle ligger den største ulempe ikke i de stive ben og den svage hørelse, men i, at de føler sig overflødige. Problemet kan naturligvis kun løses ved, at samfundet griber ind i opdelingen af lette og krævende arbejder. Det medfører måske mere end ét skifte af arbejde i livet (hvad der i sig selv ville være et uhyre gode for menneskene). Men når Henry Ford i sine virksomheder har kunnet beskæftige næsten enhver art af invalider, skulle den moderne samfundsteknik vel kunne løse spørgsmålet for de gamles vedkommende.

Foreløbig er sagen klaret for mit vedkommende — og jeg har altså lov at føle mig „i takt med den kommende tids krav”. Jeg har ikke engang fået jeres rejsegave udnyttet. Det skal nu heller ikke være i turistsæsonen.

Ja, det var en smule ræsonnementer vedrørende det sidste stadium i livet. En anden gang kan det måske blive lidt om alderdommens specielle mindreværdskomplekser og deres afspejling i drømmene. I kan jo betragte mig som forsøgskanin med henblik på, hvad der engang venter jer.

Mange af jer har aflagt os besøg her i Birkerød, og flere vil komme, i hvert fald til sommer, så en opregning af stedets herligheder er ikke på sin plads her.

Vi sender alle vore bedste jule- og nytårshilsener med ønsket om et gensyn endnu adskillige gange.

Hjalmar Gammelgaard.

DITLEV JENSEN

ET PAR KULTURPROBLEMER

Trods den megen tale om kulturpolitikken i det sidste år har jeg savnet noget. Det er, som om Julius Bomholts tale på Socialdemokratiets kongres den 6. september 1949, trods den forjættende overskrift i Social-Demokraten: „Tiden er nu inde til et nyt kulturfremstød”, har ladet folket dødt og uinteresseret. Kun Fridolin (redaktør Møller Nielsen) kæmper dagligt sin inspirerende kamp mod dårlige skolelærere og dårlig kunst. Men som samme Fridolin siger i sin kronik: Hvad er kulturpolitik? (S.-D. 11. og 14. sept. 1949): „Dette kulturprogram er et tilbud, men det bliver ikke til kultur, før folket af indre trang griber dette programs indhold og tilegner sig dets værdier med liv og sjæl. Der, hvor kulturtilbud og kulturhunger mødes, opstår kultur.” Kan der appelleres tydeligere til menigmands indsats? Fridolin siger også i sin ejendommelige anmeldelse af Hartvig Frisch's bog: Store og små kulturproblemer (Soc.-Dem. 11. nov. 1949): „Der kan ikke føres kulturpolitik af en minister, uden han har folket med sig.” Vi må stadig være optimister, stadig presse på med vore krav, stadig komme med vor kritik, skønt det engang maliciøst er blevet sagt: Der går femogtyve år fra en idé opstår, til den når frem på den danske rigsdag!

Det er menigmand, jeg savner i denne debat. Der har været en del indlæg i Verdens Gang efter en kritisk artikel af Hal Koch i nummeret for marts 1948, men *ingen* af de ledende AOF-folk fra by og land. I de socialdemokratiske aviser og fagforeningsblade har der ikke været ført nogen

debat, bortset altså fra Fridolins friske monologer på bagsiden af Social-Demokraten. Kulturdebatten på grundlag af Bomholts tale har fundet husly i Informations kronik, uden det dog har givet udslag i bladets læserbreve. Flere af kronikkerne har været gode at få forstand af og burde af AOF (hvis det tør!) udsendes til en større læserkreds.

Under et kort ophold i Norge i forsommeren blev jeg gjort opmærksom på to betydelige svenske bøger om kulturproblemerne. De er skrevet af chefen for Arbeidarrörelsens arkiv, dr. phil. Tage Lindbom. Den første af hans bøger — *Arbeidarrörelsen och kulturen* — blev udsendt af ABF i 1947 (2 sv. kroner), og den anden — *Den nya fronten* — kom i 1949 på KF's forslag. (6 sv. kr.).

Tage Lindboms bøger har vakt diskussion og fremkaldt studiekredse i Norge og Sverige, hvorimod de i Danmark ikke har været omtalt. Læsningen af hans bøger har inspireret mig til nogle betragtninger over problemet.

Der har tidligere været talt om arbejderkultur og borgerlig kultur. Intet er mere fejlagtigt. Der kan ikke, og der må ikke sættes etiketter på. Anses van Goghs eller Rembrandts billeder, Mozarts eller Beethovens musik for specielt borgerlige? Nej, det er vores allesammens kulturarv. Vi har alle del i det. Men det er arbejderne fejl, at de, da de havde fået ordnet de materielle kår, arbejds løn og arbejdstid, kigede ind til den borgerlige nabo og efterlignede hans livsvaner råt. Det gælder skole, kirke og hjem (se Hal Koch's artikel i *Verdens Gang*). Vi har optaget det råt i os uden selv at skabe noget nyt.

Vi er ikke alle kunstskabere. Det er kun de få udvalgte beskåret at male, skrive og komponere for den store flok. Men vi må ikke — som Sovjet — sige til disse kulturskabere: Det og det skal du lave, og du skal lave det sådan og sådan! Kunsten skal være fri. Der *har været* en tendens fra arbej-

Tage Lindbom.

derbevægelsens side til at forlange social kunst, proletarromaner f. eks. Vi kan være sikre på, at såfremt der er et behov for den sociale roman, så vil den også blive skrevet. Flere nordiske forfattere har på kunstnerisk måde løst denne opgave, ja, Ivar Lo-Johanssons statarromaner medførte endog rigsdagslovgivning. Kunstnerne kan ofte pege på samfundets fejl, gøre publikum harmfulde og igennem det rejse kravet om forbedringer.

B O G E N

Vi mindes alle 30'ernes dystre sociale romaner (AOF's bogkreds bl. a.). Uden tvivl skader denne fortid *Bogkredsen* i dag; det har nemlig ikke været muligt at få mere end 6000 abonnenter. Et forsvindende lille tal i forhold til arbejderbevægelsens samlede styrke. Det må være muligt at organisere det salg noget anderledes, således at også boghandlerne og (eller) brugsforeningerne kunne lade medlemmer indtegne. En vis frihed til ikke at aftage hver enkelt udkommen bog ville tiltale mig og andre regelmæssige bogkøbere meget.

Må jeg have lov at henvise til en udenlandsk kooperativ bogklub: *Büchergilde Gutenberg* i Schweiz. Forlaget var oprindeligt tysk, men måtte emigrere ved Hitlers magtovertagelse. Bogklubben har (1947) 100.000 medlemmer i et land med 4,4 mill. indbyggere. Medlemmerne skal aftage fire bøger årligt, men kan vælge mellem 50—60 publikationer, oversættelser, ældre litteratur og nyudgivelser. Bøgerne trykkes på tysk, fransk og italiensk. Det er vel nok en indsats! Der kan også henvises til Folket i Bilds forlag i Stockholm, der udsender bøger i masseoplag til en pris af ca. 2 danske kroner, f. eks. for kort tid siden Tove Ditlevsens „Man gjorde et barn fortræd” i 90,000 eksemplarer.

Bomholt udtalte på kongressen i Århus: „Bogen står som nr. 1 i rækken af de industrialiserede kulturmidler. Bogen må demokratiseres. Den del af bogproduktionen, der tjener oplysende og højnende formål, må billiggøres. Skal et værk virkelig få betydning for folket må det trykkes i 40—50,000 eksemplarer. Det er vist ikke muligt for den organiserede boghandel at løse denne opgave”.

Når det drejer sig om en best-seller kan folk af *alle* samfundslag godt finde vejen til boghandleren; ellers blev oplaget ikke 40—50,000. Men de koster også 8—12 kr.! Hvorimod folk ikke køber de *billige bogserier*:

Levende litteratur og Delfin til henholdsvis 4,25 kr. og 2 kr.! Og disse to serier kommer endda i et nydeligt udstyr og omfatter såvel moderne som klassiske romaner. Bøgerne er for billige! Man kan ikke være bekendt at give så billig en bog i gave!

Vi *har* altså de „demokratiserede” bøger. Hvordan få dem ud i hjemmene? Først må vi have sognebiblioteker over hele landet. Det har vi — overraskende nok — ikke. Vi mangler 400! Det har vist sig, at læselyst erhvervet ved bibliotekslån giver købelyst; man vil gerne *eje* en god bog. Dernæst må vi bryde boghandlermonopolet, så også andre end Det danske Forlag’s bøger kan købes i *land*-brugsforeninger. Og så må vi have boghandlere og biblioteker til at lave særudstillinger eller bogstands, når folkeoplysende foreninger (AOF) afholder foredragsrækker. Vi må opdyrke markedet på arbejdspladserne ved en udvidet stab af kolportører. Vi må have bogkritik i *alle* fagforeningsbladene (se min artikel juni 1949). Fridolin appellerede til fagforeningerne, da Robert Storm Petersens mindeudgave begyndte at udkomme; han sagde, at hvis fagforeningerne ville garantere (aftage) 25—35,000 eksemplarer, kunne prisen komme ned på 2 kroner pr. eksemplar. Det blev vist optaget som en spøgefuldhed — og var det slet ikke.

SKOLEN

Arbejderne har hidtil været (og er det endnu?) indstillet på at råde bod på de dårlige skolekundskaber. Det viser sig, at elementære fag som dansk, regning og engelsk stadig har en fortrinsstilling i voksenundervisningen! Det er her — som i Sverige — egentlig alarmerende, at AOF og højskolerne må „spilde” så mange kræfter på almindelige folkeskolefag — ganske vist med det offentliges støtte. Hvordan står det til med folkeskolen? Diskussionen går livligt, efter at vor undervisningsminister selv har givet bolden op ved lærermøderne. Der tales om en ubrudt skole (enhedsskole) — uden eksaminer — til 15 års alderen, der tales om arbejdsstof og arbejdsmetoder. Det ville være fristende at komme med en længere redegørelse (hørte du Eva Ree Henriksen: Børn på skolebænk, i radioen den 30. oktober?), men lad mig slutte med følgende udtalelse af rektor G. J. Arvin: „Fra børnehaven til universitetet gærer og bryder det i den pædagogiske verden, og når man spørger, om der eksisterer et skoleproblem af format i vor tid, må svaret blive: Ja, tilmed et skoleproblem af verdensformat, for så vidt som man i en række demokratiske lande sysler med tanker om at

befri skolen for dens autoritære struktur og indhold og bygge dens pædagogik på det bedst mulige psykologiske og demokratiske grundlag." (Kronik i S.-D. 4. nov. 1949). Og så forøvrigt henstille til forældre og andre interesserede at danne studiekredse i skole- og opdragelsesproblemer med deltagelse af fremskridtsvenlige pædagoger. Det er sket på Vesterbro i København med deltagelse af 300 forældre.

FORENINGSLIVET

Skolen virker kedelig og trættende på børnene, foreningslivet virker dræbende på de voksne i alle aldre. Man taler om foreningslivets krise. Og det er rigtigt, at de organisationer, vi *må* være medlemmer af af faglige og økonomiske grunde, sjældent har den ære at se os ved møder og generalforsamlinger. „Er du, der hvor du bor, med, når der skal træffes afgørelse om, hvorvidt børnene må lege på græsplænen, og om der skal laves børnehaver til dem, om der skal være et sted, hvor de unge kan tilbringe deres fritid, om hvem der skal have biografbevillingen, om der i lide skal bygges, så man undgår bolignød, om der skal ofres penge på biblioteket, om skolerne skal forbedres — og således kunne man blive ved. (Prof. Hal Koch i Politiken d. 13. nov. 1949). Nej, vi kommer sjældent! Og hvorfor? Fordi formand Petersen er kedelig, altid højtidelig, fordi det altid er snakkemaskinerne, der står op på talerstolen, og den talerstol (prædikestol) afskrækker mig, jeg bryder mig ikke om at gå spidsrod for at komme derop, jeg kunne godt sige no-

„— Der er så mange kloge ho'der henne i foreningen; lad dem ordne det og lad mig være i fred med mine tipskuponer —"

get, men jeg brænder inde med det, jeg bliver sur i masken, jeg gider ikke have det mas, jeg vil da hellere om aftenen være hjemme hos kone og børn, der er så mange kloge hoveder henne i foreningen, lad dem ordne det, og lad mig lille mand være i fred med mine tipskuponer!

Men når talerstolen er så afskrækkende, så kast den væk (læreren ned fra katederet), lad foredragsholderen sidde med tilhørerne i en rundkreds (auditorium) og lad ham *samtale* med tilhørerne. Ethvert foredrag kunne med fordel nedskæres med halvdelen, ofte $\frac{3}{4}$ af sin længde; det samme gælder artikler. Et timelangt foredrag er oftest møgkedeligt, alle mine spørgsmål har jeg glemt, bare jeg kunne have afbrudt taleren! Det kan man også nogen steder (Roskilde højskole, når vi er alene!), men det burde være almindeligt, mange fyldord kunne undgås, og foredragets indhold ville blive husket bedre. For nogle år siden overværede jeg en af AOF's foredragserækker i en større stationsby (5000 indb.), deltagertal 17 (eneste vinterarrangement), samtale = nul, foredrag = kedeligt. Der *må* fornyelse til. AOF's foredragsholdere har frie hænder til at finde deres egen arbejdsform — måtte de finde den! Lær af den moderne pædagogik!

Jeg har i det foregående anvendt lidt rigeligt med citater. Afslutningen på min artikel bliver et endnu længere citat! Men det viser, at problemet om det brede folk og kulturværdierne er oppe i tiden, interesserer, trænger sig på og kræver en indsats af dig og mig. Det peger på mange ting vedrørende forsamlingshuse, arbejderfester og kunsten, der ikke er berørt i det foregående. Det viser, hvilken interesse unge kunstnere har for AOF's arbejde. Jeg citerer afslutningen af kgl. skuespiller William Rosenbergs kronik i Politiken den 4. september 1949:

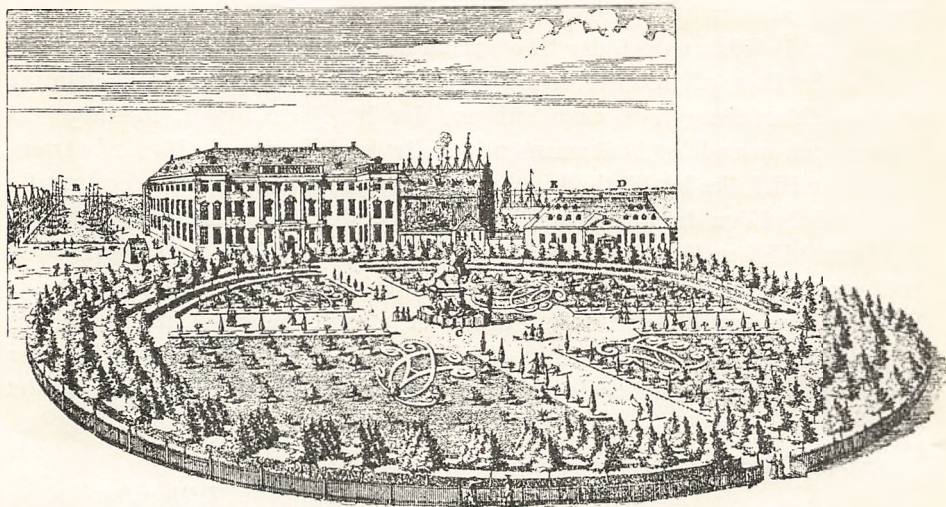
„For ganske nylig var jeg i Jylland i en af de større byer og læste op for Arbejdernes Oplysningsudvalg, en fortræffelig organisation, der gennem studiekredse udvikler arbejdernes indsigt på mange områder, kunstneriske såvel som praktiske. Aftenen blev holdt i byens store *nye* forsamlingshus. Straks ved synet af bygningen sank man en klump, dernæst foyeren med stålindfattede spejle fra loft til gulv, der mangfoldiggjorde barheden i det uendelige, nøgent som selve lokalet med vægge, balkon og stole, messingorkester og grelt lys; her skal arbejderen stemmes til fest og „lødig“ underholdning. Værre blev det, da jeg spiste med formændene i et særligt lokale, med spidsruder og gotisk stil og klosterlignende dekorationer på

væggene, de tarveligste og mest dilettantiske jeg mindes. Hvordan skal arbejderen tilegne sig sansen for skønhed og værdi i kunst og litteratur, når den bydes ham i omgivelser, der river alt det ned, der bygges op, mod-siger det, han er kommet for at høre — hvorfor tager man ikke det sidste skridt med og giver arbejderen en ramme, der er den hensigt værdig, som oplysningsudvalget tilsigter? Hvorhen skal arbejderen vende sig til daglig og opsøge og bekræfte det, han læser om „de skønne kunster” i studie-kredsen? Et eventuelt museum eller en tilfældig vandreudstilling har jo karakter af noget eksklusivt og tromles i arbejderens bevidsthed ganske over ende af det, han til daglig er henvist til, nemlig det billige, smagsfordærvende fidusmaleri, der til overflod kolporteres rundt i Danmark. På gaden, i butikker, på hoteller, kroer, overalt møder ham det samme grimme syn, og ikke alene han, men enhver, der berejser landet, modtager et forvrænget, usandt og beskæmmende indtryk af Danmark. Hvornår trænger det ind i folks bevidsthed, at kunst ikke er luksus, men en nødvendig bestanddel af den daglige tilværelse, at kunst, der er det eneste sande meddelelsesmiddel mellem mennesker, er et naturligt led i et lands funktioner, at Danmark ejer en overvældende stab af talentfulde kunstnere, der ikke blot er til for en lille intellektuel kreds, et usundt fænomen, men som står rede til at rette det misforhold, der nu er til stede, et misforhold, der gør sig skæbnesvangert gældende såvel på det arkitektoniske som på det kunstneriske område.

Danmark, dejligst vang og vænge — !”

Ditlev Jensen.

Charlottenborg og Kongens Nytorv med Krinsen.
Illustration fra Steen Eiler Rasmussen:
Byer og Bygninger.

HOLGER LISAGER

SOCIOLOGI – DEN MISKENDTE VIDENSKAB

Holger Lisager.

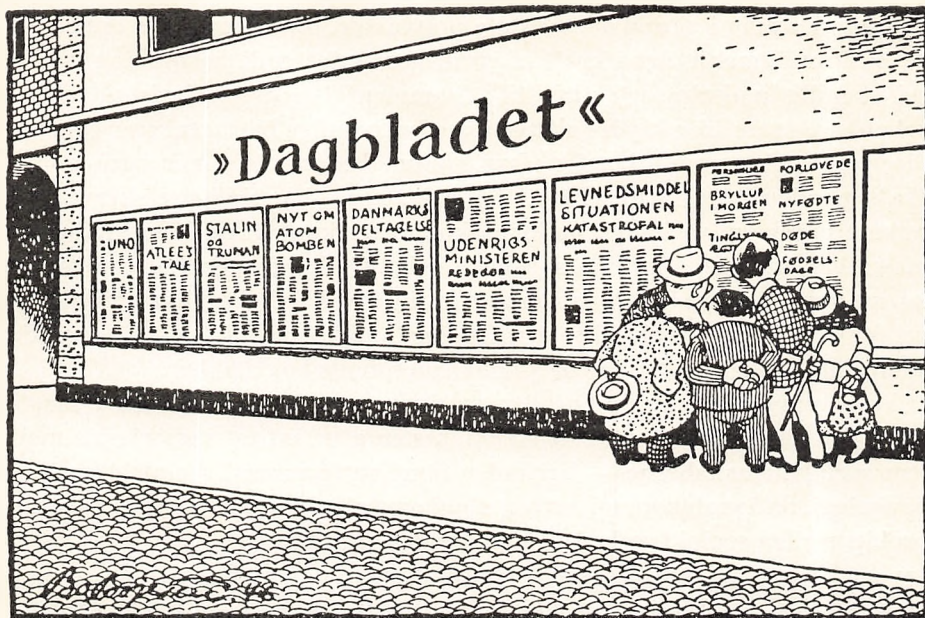
Andre videnskaber har folketække, vi ved, hvad de drejer sig om, og kan måske oven i købet anvende dem til løsning af vore problemer. Men sådan har det tilsyneladende ikke været med sociologien. Som en muhammedansk kvinde har den skjult sit ansigt. Hvad er da sociologi? Ja, det lader sig jo ikke nægte, at forskerne ikke er helt enige, og der kunne sikkert skrives en mindre håndbog om definitionerne alene. En af de bedste er følgende: sociologi, det er det, sociologerne skriver om. Den hjælper bare ikke dem, der ikke har en sociolog i familien. Efterhånden er det blevet således, at sociologien er videnskaben om de samfundsproblemer, som ikke behandles af nationaløkonomien, socialpsykologien, antropologien eller statsvidenskaben. Og dog kan grænseoverskridelser ikke undgås, men der er heldigvis noget, der tyder på, at de ikke længere betragtes som provokationer, men snarere som forløbere for et samarbejde mellem disse videnskaber.

Tidligere var det lettere at afgrænse sociologien. Da kunne man opregne de vigtigste emner som f. eks. gruppedannelser, familiens samfundsfunktioner, institutioner og organisationer, den offentlige mening, klasserne, kulturerne o. s. v. Men nu er det helt anderledes. Tager man et par årgange af *The American Journal of Sociology*, vil man se, at en sociolog stikker hovedet inden for i kaserner for at undersøge forholdet mellem feltpræster og menige, kiger gennem nøglehuller for at beskrive frierscener på Bermuda og hjem søger baggårde for at studere slumkvarterernes betydning for kriminaliteten. Kort sagt, han er blevet samfundsforsker i videste forstand, og kun den mest pedantiske katedersociolog ville søge at hindre ham deri, hans arbejdsfelt er hele det levende samfund.

Det er indlysende, at der er nok at tage fat på. Men hvorfor er sociologien da ikke mere kendt? Hvorfor har vi så få sociologer? Her har sociologerne unægtelig en del af skylden selv. Alt for længe har sociologi kun været en slags samfundsbotanik. Lærde herrer var optaget af at navngive alle mulige samfundsforeteelser, definitionssygen var ligeså udbredt som forårsforkølelser. En del papir er blevet spildt på at afstikke sociologiens område, således at de langt vigtigere opgaver: at opstille almene love for samfundsmæssig adfærd, at forklare samfundsproblemerne og at fortælle os, hvorledes disse problemer kan løses, er blevet forsømt på det uhyggeligste. Den stuelærde sociologi var ligeså behagelig for sin udøver, der kunne klare sig med et skrivebord og andres bøger, som den var vitaminfattig og ufordøjelig for den kundskabssøgende læser.

De langt mere praktiske amerikanere har reddet sociologien fra at blive en slags skriven bøger om andres bøger, de forlangte studier i marken og sendte sociologerne ud med notitsblokken. Nu er sociologien godt på vej fra spekulationen over i observationen, den er ved at blive en videnskab, der bygger på iagttagelse og eksperimenter i stedet for på professoral autoritet. Tænk blot på, hvilken betydning det havde, at sociologerne havde været med til at beskrive de indfødte samfund, som amerikanerne skulle besætte under krigen i Stillehavet. Man kunne således undgå „oprof til befolkningen” i den mentalitetsfremmede, lyske stil. Man vidste, hvilke tabuer man skulle passe på, hvilke institutioner der betød noget i et samfund, hvem der sad inde med autoritet, hvilke ritualer der skulle overholdes — i det hele taget hvorledes et gnidningsfrit samarbejde kunne opnås.

Hvis vi vil se, hvordan moderne sociologi arbejder, og hvilke resultater den kan opvise, er det naturligt først og fremmest at vende sig mod Ame-

Er vi sådan, som Bo Bojesen med sin tegning „Ravnementalitet“ fremstiller os? Sociologien vil give svaret.

rika. På de mest forskellige områder kan man få bevis for, hvad moderne sociologi kan bruges til. I statsfængslet i Wisconsin finder man gennem eksperimenter ud af, at de fanger, som bliver sat til at deltage i undervisning, har mindre tilbagefaldsprocent end de øvrige fanger. Et andet sted finder man ved omfattende analyse af den japanske radiopropaganda mod USA under krigen ud af, at den slog fejl på grund af manglende kendskab til Amerikas mentalitet og samfundsforhold. I det slagne Tyskland undersøger man det diktaturede menneskes reaktioner over for det autoritære system og dets modstandere (de allierede). Og sådan kunne man blive ved.

Herhjemme er kendskabet til alle disse værdifulde eksperimenter, undersøgelser og analyser yderst beskedent. Men et forsøg på at afhjælpe denne mangel bliver nu gjort af AOF og forlaget „Fremad“, idet amerikaneren *Stuart Chase's* bog „*The Proper Study of Mankind*“ vil foreligge i oversættelse først i det nye år. Stuart Chase er en af de lægmænd, som man desværre sjældent støder på. Han er ikke videnskabsmand af fag, men

snarere det man i gamle dage kaldte polyhistor, d. v. s. en slags oplysningens altmuligmand, der i kraft af en meget omfattende læsning og en del selvstændig tænkning er i stand til at sammenfatte og popularisere andres arbejder og samtidig krydre sit værk med personlige betragtninger og gode ideer og forslag, som ikke alene kan komme lægmanden, men også videnskabsmanden i „elfenbenstårnet” til gode. Chase har tidligere skrevet populære bøger om sociologi, nationaløkonomi, teknologi og offentlig administration, men selv om han således har betydelige forudsætninger for at kunne skrive bogen om de moderne samfundsvidenskaber, har han alligevel for en sikkerheds skyld søgt råd og bistand hos en række fremragende samfundsforskere inden for de videnskaber, hans bog dækker.

Chase gennemgår ikke alene den moderne sociologis metoder og resultater, men han påviser også nødvendigheden af et intimt samarbejde mellem socialvidenskaberne — herunder først og fremmest sociologi, socialpsykologi, nationaløkonomi, antropologi og statsvidenskab — hvis de store problemer fra social tryghed til Een Verden skal løses.

Noget af det mest interessante i Chase's bog er de almengyldige regler eller love, som sociologien nu kan byde på. Allervigtigst er vel erkendelsen af den store rolle, kulturen — eller vagere udtrykt miljøet — spiller for individet, gruppen og nationen. Vi forstår pinligt lidt af vore medmennesker, hvis vi ikke kender deres kulturelle baggrund. Vi må lære, i hvor høj grad vi alle bærer vor kulturs stempel. Tyskeren er ikke født militarist, amerikaneren ikke arveligt belastet dollarjæger og englænderen ikke understyret med konventioner og snobberi før fødslen. Alle disse kulturelt betingede egenskaber får vi tidligst i dåbsgave.

Overfladisk set er det til at blive optimist af — vi ændrer bare kulturen, og folk bliver, som vi vil have dem. Fornuftere set er der knap så megen grund til optimisme. En kultur ændres ikke gennem et dekret. Det tager sin tid, for kulturen spinder sit net over alle vore vaner, skikke, handle- og tænke måder og skaber faste indstillinger, som måske ikke kan udryddes, men først skylles over ende med den følgende generation.

Chase fremdrager også en del resultater, som ikke stemmer overens med den gængse kulørte opfattelse. Således er monogami den eneste ægteskabsform, som er tilladt i alle samfund, men adskillige steder anerkendes samtidig andre former som f. eks. flerkoneri og flermaderi. Det er usandsynligt, at ægteskab har udviklet sig af det gamle bruderov, hvor manden reverenter måtte løbe sin kone op. I ethvert samfund findes visse

ROSKILDE HØJSKOLE

Som sædvanlig har der hersket kursustravlhed på skolen hele sommeren. Ialt har der været afholdt 23 kursus med tilsammen 1511 deltagere. Det giver gennemsnitlig 66 deltagere pr. kursus. Da nogle af de mindre kursus har været afholdt sideløbende, har det gennemsnitlige deltagerantal pr. kursusuge dog været 72.

Det har sine fordele med mindre kursus. Deltagerne behøver ikke at blive pakket så tæt sammen på værelserne og i skolelokalerne. Men økonomisk er det mindre godt kun at have ca. 70 deltagere pr. uge, når alt det øvrige er indrettet på, at tallet skulle være ca. 95. Årsagen til den noget lavere deltagelse end sædvanlig er konkurrencen fra Folke-Feries moderniserede Æblely, samt fra Hindsgavl slot og fra Krogerup højskole. Men kappestrid er godt. Så snart Roskilde højskole bliver nogenlunde ligestillet med konkurrenterne, skal den nok klare sig.

Kursuserne er iøvrigt forløbet på samme vis som tidligere somre. Et glædeligt tegn er den voksende deltagelse fra det øvrige Norden. Ikke mindre end 58 svenskere, 37 nordmænd og 2 finner har deltaget i sommerens kursus. Desuden har 2 tyskere deltaget en uge. Tillige havde vi et 2-døgns besøg af 33 englændere fra en ungdomsskole i St. Albans. Derudover har der været en række gæster fra europæiske lande, fra Asien, Afrika og Amerika for at studere folkehøjskolen. Det er sådan, at i lande, hvor man har sat sig som mål at få bønder og arbejdere aktivt med i den økonomiske

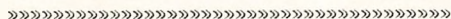
og politiske virksomhed, der søger man til de nordiske lande for at studere den frie form for voksen oplysning, som folkehøjskolerne er — efter manges opfattelse Danmarks eneste originale og virkelig betydelige indsats i menneskehedens kulturliv (som en gæst udtrykte sig).

Blandt de interessanteste gæster var mr. og mrs. Welikala fra Ceylon. Mr. Welikala var konsulent for sit lands regering i alle sager vedrørende folkeoplysning, og han ville have højskolen plantet ud i junglen og bruge den som et middel til at føre Ceylons fattige og uvidende befolkning fremad efter lignende linjer, som man har fulgt i de nordiske lande. Ceylonerne havde nu opnået fuld frihed og uafhængighed, og nu skulle de vise, hvilke evner der hoede i dette engang i længst svundne tider højtstående kulturfolk.

Der lyttes i timerne . . .

. . . og i pauserne går diskussionens bølger højt

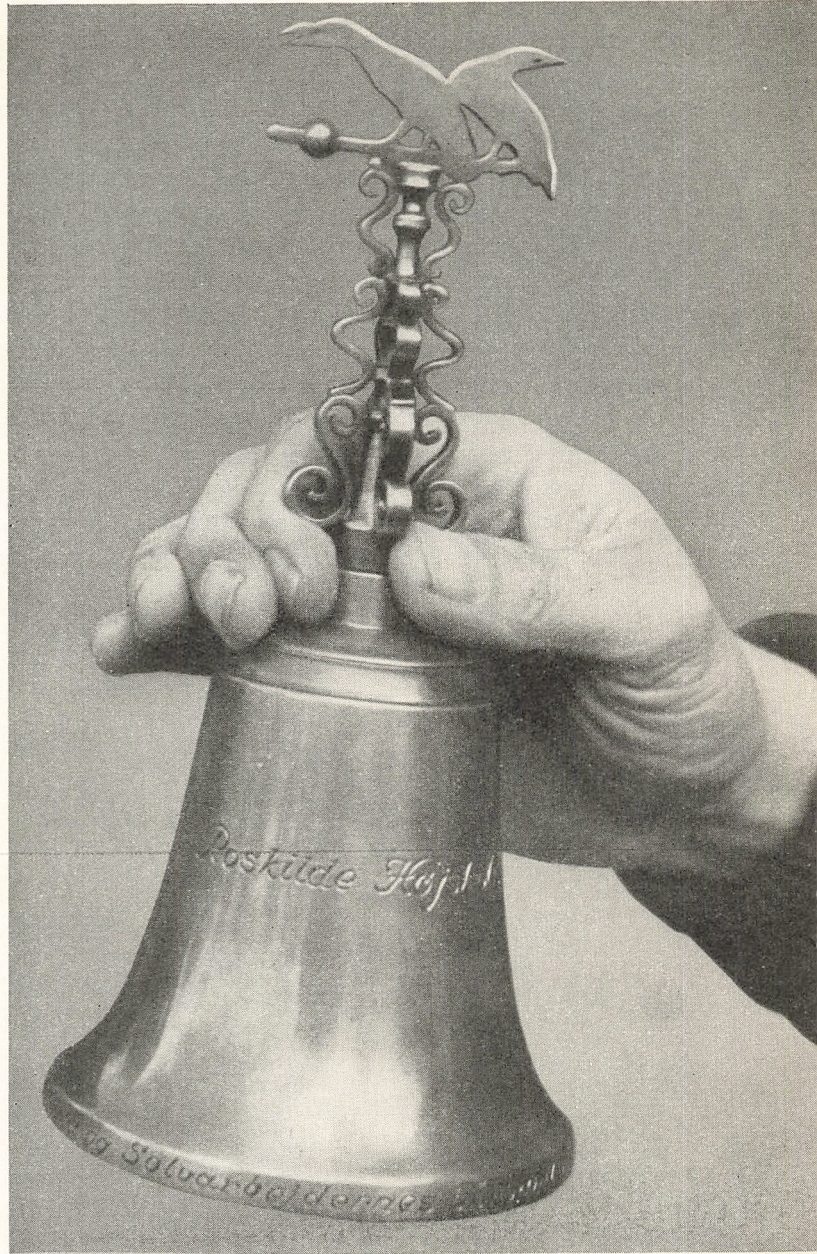

straffe for dem, der bryder vedtægterne. Latterliggørelse synes at være den mest effektive. I nogle samfund findes slet ikke andre straffe end det at blive grundigt til grin. Intet samfund har eksisteret, hvor privatejendomsretten var totalt ophævet — den primitive kommunisme synes således at være en politisk fabel. Det synes også at være en kendsgerning, at vi alle har et behov for anerkendelse, for at mærke, at det arbejde, vi udfører, er nyttigt, og at der tages et vist hensyn til vore meninger. Amerikanerne har således gennemført en række fabrikseksperimenter, der viste, at arbejdsydelsen ikke påvirkedes særligt af lønforhøjelser (lønnen var ikke så ringe i forvejen), men i det øjeblik arbejderne blev taget med på råd, fik forklaret, hvad det hele gik ud på, og vidste, at der blev taget hensyn til fornuftige forslag fra deres side, og følte sig som medarbejdere og ikke som poster i lønningsregnskabet, øgedes produktionen kendeligt.

Der er ingen tvivl om, at Chase's bog vil afhjælpe et stort savn, og at den vil gøre det klart, at sociologien har alle muligheder for at blive en højst anvendelig og populær videnskab. Den viser, at sociologien er ved at blive voksen, ved at udvikle sig fra samfundsbotanik til samfundsmedicin.

Holger Lisager.

En ting, som ofte kan give anledning til funderinger, er afslutningsfesterne ved de forskellige kursus. Det ville være at håbe, at de organisationer, som lader afholde kursus, ville sætte noget mere ind på, at disse afslutningsfester fik et indhold, som lå i linje med, hvad der er kursusernes og skolens formål: at højne og udvikle mennesker. Oftest bliver det som bekendt overladt et udvalg af kursusedtagere at tage sig af disse fester. I adskillige tilfælde får de held til at yde noget virkelig godt, morsomt og fornøjeligt. Men alt for ofte svipser det. Og ikke sjældent er årsagen den, at deltagerne foretrækker — eller menes at foretrække — en underholdning af en art, som hverken fornøjer eller bidrager til at udvikle mennesker og give arbejderne den placering i samfundet, som de burde have, og som de har mulighed for. Når det gælder ydre komfort, mad og drikke, behagelige senge og stole og lignende, har man lært at stille store krav, krav som det undertiden kan være svært at opfylde, fordi det drejer sig om ting, der kommer ind under knaphedens lov. Men godt er det, at man har lært at stille krav om gode boliger, god hygiejne o. s. v. Men hvorfor er man så nøjsom, når det gælder den indre komfort, når det gælder at skaffe alsidig vitaminrig næring til hjerte og hjerne, til udvikling af personligheden? Hvorfor denne forbandede nøjsomhed på et område, hvor vi ikke behøver at være underkastet knaphedens lov, hvor der er rige kilder at øse af fra alle tider og lande, og hvor ingen bliver fattigere af, at der øses af det bedste. Her er store ting at udrette. Kursuserne når ikke at yde det, de skal, hvis vi ikke vil bruge kultivatoren også på underholdningens agre.

... men der bliver dog også tid til en morsom historie.

En begivenhed i skolens historie var det, at deltagerne ved AOF's første fagforeningskursus i sommer besluttede at grundlægge et fond til udsmykning af Roskilde højskole. Nogle kursister havde gået og talt om, at skolen savnede god kunst på væggene, og at intet ville være naturligere, end at kursusedtagerne som en påskønnelse af, hvad de havde fået ud af deres ophold på skolen, hjalp til med at

udsmykke den skole, som de dog holdt af. Snedker Georg Hansen fra Ikast gav sig til at arbejde med sagen. Kursusdeltagerne nedsatte et udvalg bestående af snedker Georg Hansen, Ikast, karetmager Johs. Laursen, Århus, støberiarbejder Aage Nielsen, Sundby, former Jens Nielsen, Sundby, og bryggeriarbejder Wilford Hansen, Valby. Dette udvalg udarbejdede en statut, som fik enstemmig tilslutning fra alle kursusdeltagerne. Statuttens ordlyd er denne:

Roskilde Højskole, onsdag den 6. juli 1949

Elevholdet ved kursus 3.—9. juli 1949 har vedtaget at grundlægge et fond til udsmykning af Roskilde højskole og til indkøb af specielt undervisningsmateriel.

Elevholdet opfordrer alle elever ved sommerkursus til at give et bidrag, stort eller lille, til fondet som en ringe tak for de gode dage, de har tilbragt på Roskilde højskole.

Højskolens forstander og lærere er fondets styrelse, som vil administrere fondets midler og redegøre herfor årligt i Arbejderhøjskolen.

Ikke nok med det. Da karetmager Johs. Laursen var kommet hjem fra kursuset, benyttede han en del af sin fritid til at fremstille en „skatkiste” til fondet, et smukt skrin, som kan bruges til indsamling såvel som til opbevaring af statut og midler.

Fondet er nu på kr. 702,52. Dette beløb er indkommet således:

AOF fagforeningskursus I	175,79
AOF — II	59,90
AOF — III	77,51
Keramisk forbunds kursus	87,50
Tekstilarb.forb. kursus II	55,17
Samarbejdsudvalgskursus	67,24
Udvidet fagforeningskursus	44,37
DAF kursus I	75,00
DAF — III	100,04
	<hr/>
Ialt	702,52

Skolens lærerkollegium har drøftet, hvad man skulle købe for pengene. Det bliver i første omgang en række originallitografier af kendte yngre danske malere. Derved får skolen fortræffelige billeder til udsmykning af spisesalen og et godt materiale til studium og diskussion for eleverne. Det har utvivlsomt også sin betydning, at elever og kursister her på skolen ser, at man kan skaffe kunstnerisk første klasses udsmykning for priser, der i hvert fald ligger meget under de beløb, som tusinder af hjem giver ud for de allertarveligste smørier i forgyldte indfatninger.

På skolens vegne vil jeg gerne takke pionererne og giverne.

Ved afslutningen af det udvidede fagforeningskursus skænkede Guld- og sølvvarearbejdernes forbund en malmklokke til skolen til brug i spisesalen. Klokkens „skaft“ er en gengivelse af højskolens vejrfloj med Odins ravne Hugin og Munin, alt i gedigent håndarbejde. Vi takker for den smukke gave. Og vi takker for en akvarel fra porcelænsmaler Rømer og for flere boggaver til biblioteket.

Hvad mark- og havebrug angår, kan sommeren vist betegnes som middel. Vi har haft den bedste høhøst, som skolen nogensinde har haft, og der har været god græsning for vore køer og heste hele sommeren. Kornhøsten tegnede særdeles godt. Kerneudbyttet blev dog ikke over middel, hvorimod der blev rigeligt af halm. Kartoffelhøsten har været langt under middel og af forholdsvis ringe kvalitet. Vi bliver nødt til at købe spisekartofler for 1500—2000 kroner for at kunne dække forbruget til næste høst. Frugthavens udbytte har også været en del under middel. Vel for en del beroende på, at træerne hviler ud efter den vældige afgrøde i fjor. Roehøsten er god. Alt i alt er der grund til tilfredshed med udbyttet.

Der er ikke sket store forandringer i skolens stab af medarbejdere. Viggo Molin Nielsen, Ditlev Jensen og Ebbe Munk fortsætter som lærere. Elev fra sidste vinter, gartner Kaj Jørgensen, der i foråret overtog pladsen som bestyrer af skolens have og landbrug, har i efteråret gennemgået et fire ugers delingsførerkursus og vil i den kommende vinter overtage ledelsen af gymnastikken ved højskolen. Gerda Jensen (Vind) vil ud og se sig om i den vide verden. Den 1. november rejser hun til Södertälje i Sverige. Elise Toftegaard flytter også fra os. Hun skal til Hjørring. Verner Olsen, som nu i halvandet år har taget det ubehageligste slæb i bryggerset og hjulpet

med tusind andre ting, skal i vinter slå kraftspring på Ollerup gymnastikhøjskole. Da Gammelgaard — som omtalt i juninummeret — skulle flytte 1. juni, mente skolens styrelse ikke at kunne forlænge den orlov, som den i fjor imødekommende bevilgede mig for et år til at påtage mig en særlig opgave ved brigaden. Selma og jeg ville ellers gerne være blevet der nede sommeren over. Det mangeartede arbejde for soldaterne såvel som opholdet ude i det fremmede var uhyre interessant og en vældig oplevelse for os. Men i det år, vi var der nede, blev det udelukkende sejt slid. Vi blev der ikke så længe, at vi fik lejlighed til at „spænde fra” og tage os nogen fritid, og vi fik heller ikke tid og lejlighed til at sætte os så grundigt ind i de fremmede forhold, som vi kunne have ønsket. Men på længere sigt kunne vi ikke tænke os at skifte fra højskolearbejdet til det andet. Så gjaldt det at tage fat her på ny.

Nu starter vi vinterskolen med 80 elever.

Frode Kristensen, Viggo Svane og Villy Nielsen
på Træsekretariatets kursus.

Selma Kristensen med to højskoleinteresserede gæster fra Ceylon.

Hvedehøsten bjeriges hjem.

SOMMERENS KURSUS

Sommerens kursus anføres her i rækkefølge med angivelse af deres plan

De skandinaviske papirindustriarbejderforbunds kursus 1.—7. maj. Gruppearbejdet omfattede overenskomstforhold i Danmark, Norge, Sverige og Finland. Foredrag: kontorchef Jørgen Paldam: Danmarks økonomi; sekretær Carl P. Jensen: Fagbevægelsen i dag; direktør L. C. Carlsen: Papirindustrien i Danmark og dens rationalisering; folketingsmand Poul Hansen (Kalundborg): Forsvarsspørgsmålet.

Dansk politiforbunds tillidsmandskursus 1.—7. maj. I arbejdsgrupperne blev følgende emner behandlet: Tjenestemandsløvgivning, tillidsmandskundskab og samfundskundskab. Lærere var overpolitibetjent E. Koudal,

politiassistent S. Ørsbo, politiassistent E. Lykkestrup, overpolitibetjent Poul Jensen, politiassistent Schytt-Larsen, sekretær Carl Petersen samt højskolelærerne Viggo Molin Nielsen, Ditlev Jensen og Ebbe Munk. Følgende foredrag blev afholdt: politikommissær Thorkil Jacobsen: Tjenestemandens retsforhold; vicepolitiinspekt. M. Laurssen: Lønning og pension; politiskolechef M. Hvid: Politiets tjenesteforhold. Sekretær i DSF M. Steenberg: Samarbejdsudvalg inden for statsinstitutioner; justitsminister Busch-Jensen: Politiet og samfundet; folketingsmand Holger Eriksen: Pressens ansvar; folketingsmand Poul Hansen (Kalundborg): Forsvarsspørgsmålet.

Snedkerforbundets bygningsprislisterkursus 8.—14. maj. Kursuset lededes af forbundets funktionærer Blok Sørensen, Carl Larsen og Johs. Koldby. I gruppearbejde behandlede tariffer og organisationsforhold. Foredrag: sekretær Carl P. Jensen: Byggefagenes samarbejdsudvalg; forsvarsminister Rasmus Hansen: Danmarks politiske stilling; landstingsmand Ernst Christiansen: Demokrati og kommunisme; magister Edward C. J. Wolf: Arbejdspladsens problemer.

AOF's studielederkursus I 15.—21. maj. Arbejdsgrupper: højskolelærer Viggo Molin Nielsen: Fagforeningskunds-kab; højskolelærer Ebbe Munk: Bedriftsøkonomi; bibliotekar Kr. Lindbo-Larsen: Litteratur; sekretær Børge H. Jensen: Studiekredslederens opgaver. Foredrag: cand. psych. Rasmus Jacobsen: Hvordan bærer vi os ad med at lære noget?; magister Franz From: Puberteten, et socialt fænomen?; cand. polit. Carry Hedemann: Statistikkens anvendelse i studiekredsarbejde; programsekretær Hans Sølvhøj: Radioens studiekreds-service. Kursuset lededes af sekretær Erik Hauerlev fra AOF.

Næringsmiddelindustriens kursus 22.—28. maj. Gruppearbejde: højskolelærer Ditlev Jensen og sekretær Th. W. Petersen: Samarbejdsudvalg; hovedkasserer H. Fetterlein og højskolelærer Viggo Molin Nielsen: Arbejdsretten. Foredrag: kontorchef Jørgen Paldam: Genrejsning og Marshallplanen; formand Einar Olsson, Stockholm: Den nordiske union; formand Marius Madsen: Den internat. union; fuldmægtig L. Kallestrup: Arbejdsløshedslovgivningen; foredragschef K. B. Andersen: Arbejderbevægelsen og kulturproble-

merne; folketingsmand Poul Hansen: Den politiske situation.

Tømrerforbundets prisfortegnelseskursus 25. maj—4. juni. Tarif- og overenskomstforhold blev behandlet i arbejdsgrupper under ledelse af Christoffer Nielsen, Jens Christensen, Thorvald Jensen og Peter Johansen. Foredrag: redaktør Arild Hvidtfeldt: Udenrigspolitik; sekretær Arne Hagen, Norge, og sekretær Tage Jönsson, Sverige: Aktuelle faglige spørgsmål; formand Ejler Jensen: Faglige problemer; magister Edward C. J. Wolf: To-værelsens renaissance; boligminister Kjærbo: Boligspørgsmålet.

Dansk kedel- og maskinpasserforb.s kursus 12.—18. juni. Forbundsformand Herup behandlede i gruppearbejde tjenestemand- og pensionsvedtægter for kommunalt ansatte. Foredrag: kontorchef Hugo Engmann: Vedtægter for kommunale tjenestemænd i relation til statstjenestemandsløven; kommunaldirektør Hans Nielsen: Kommunalvedtægternes anvendelse i praksis; folketingsmand Poul Hansen (Kalundborg): Politisk oversigt; folketingsmand Poul Hansen (Grenå): Er der noget i vejen med kooperationen?

AOF's husmoderkursus og De kooperative husmoderforeningers kursus 12.—18. juni under ledelse af folketingsmedlem fru Viola Nørlov og fru Edith Antonsen. Husholdningslærerinde Irnelin Jørgensen underviste i budgetlægning, regnskabsføring og husholdning. Foredrag: cand. polit. Lis Groes: Forbrugerrådet; chefredaktør Preben Wilmann: Hjemmet og kunsten; redaktør fru Adelheid Nielsen: Kan vi lære noget af den amerikanske husmoder?;

direktør J. Frithjof: Bør vi spise mere fisk; folketingsmand Poul Hansen (Kallundborg): Politisk oversigt; folketingsmand Poul Hansen (Grenå): Er der noget i vejen med kooperationen?

Dansk træarbejdersekretariats tillidsmandskursus 19.—25. juni. I arbejdsgrupper behandledes faglige forhold under ledelse af hovedkasserer Villy Nielsen og sekretær Viggo Svane samt arbejdsloshedsloven i praksis ved fuldmægtig Lauge Kallestrup. Foredrag: sekretær Arne Hagen, Norge: Aktuelle problemer i norsk arbejderbevægelse; sekretær Yngve Persson: Organisationsformer i den svenske fagbevægelse; socialminister Johan Strøm: Arbejderbeskyttelseslovgivningen; forstander Frode Kristensen: Fra Benelux til Danosve; forbundsformand Niels Madsen: Internationalt samarbejde.

Dansk tekstilarbejderforbunds syttende tillidsrepræsentantkursus 26. juni—2. juli. I gruppearbejde behandledes hovedoverenskomsten under ledelse af forbundets sekretærer Niels Scheel, H. Werner Madsen og Holger Hansen. Foredrag: formand Helge Form: Svenske kollegers arbejds- og lønforhold; direktør Fr. Dalgaard: De faglige retsregler; folketingsmand Holger Eriksen: Den politiske situation; sekretær Carl P. Jensen: Aktuelle faglige spørgsmål.

AOF's fagforeningskursus I 3.—9. juli. Gruppearbejde: Fagforeningskundskab ved højskolelærer Ditlev Jensen; arbejdsret ved højskolelærer Viggo Molin Nielsen; bedriftsøkonomi ved højskolelærer Ebbe Munk; dobbelt bogholderi ved bogholder Louis Andersen; nationalbudgettet ved forstander Frode Kri-

stensen. Foredrag: Forretningsfører Oluf Bertolt: Kulturprogrammet; finansminister H. C. Hansen: Politisk oversigt; sekretær Carl P. Jensen: Aktuelle faglige spørgsmål; boligminister Kjærboel: Boligsørgsmålet.

AOF's fagforeningskursus II 10.—16. juli. Gruppearbejde: Fagforeningskundskab, arbejdsret, bedriftsøkonomi ved højskolelærerne Ditlev Jensen, Viggo Molin Nielsen og Ebbe Munk. Foredrag: næstformand Ejnar Nielsen: Internationalt fagligt rundskue; foredragschef K. B. Andersen: Demokrati og kultur; folketingsmand Alsing Andersen: Politisk oversigt; sekretariatschef Viggo Kampmann: Betaler vi for meget i skat? Dobbelt bogholderi ved bogholder Louis Andersen.

AOF's fagforeningskursus III 17.—23. juli. Gruppearbejde: Fagforeningskundskab, arbejdsret, bedriftsøkonomi ved henholdsvis Ditlev Jensen, Viggo Molin Nilsen og Ebbe Munk. Dobbelt bogholderi ved bogholder Louis Andersen. Nationalbudgettet ved forstander Frode Kristensen. Foredrag: cand. polit. Erhard Jacobsen: Økonomiske problemer; redaktør Gunnar Dahlander: Svensk fagbevægelse; socialminister Johan Strøm: Er sociallovgivningen tidssvarende?; sekretær Erik Hauerslev: Kulturarbejdet og fagbevægelsen.

DSU's landslederkursus 31. juli—6. august. Gruppearbejde om DSU's arbejde og problemer ved forbundsformand Per Hækkerup, redaktør Ib Lindén, sekretær Børge Jensen, sekretær Viggo Heegaard og bibliotekar Lindbo-Larsen. Foredrag: landbrugsminister Bording: Danmarks landbrugsproblem; folketingsmand Hans Hækkerup: Soci-

aldemokratiets politik på rigsdagen; sekretær Ivar Nørgaard: Danmarks økonomiske stilling; forbundsformand Per Hækkerup: DSU's ungdomspolitiske program; redaktør Ib Lindén: DSU's kulturarbejde; forfatteren Folke Fridell, Sverige: Mennesket og maskinen.

Smedeforbundets lærlingekursus 14.—20. august. Gruppearbejde ved sekretærene D. Amstrup, Chr. Olsen, Ivan Hansen og afdelingsformændene Julius Nielsen og Laur. Andersen. Foredrag: forbundsformand Hans Rasmussen: Smedeforbundets struktur og opbygning; cand. mag. Frits Haase: Musik og sang; viceskoleledende Otto V. Nielsen: Socialdemokratiets og fagbevægelsens start; sekretær D. Amstrup: Lærlingeloven i praksis; sekretær Chr. Olsen: Voldgiftsdomme i lærlingeforhold; sekretær Carl Petersen: Ungdommens fritidsinteresser; professor Poul Bonnevie: Ungdomsproblemer.

Skandinavisk transportarbejder-federations kursus 21.—26. august. Foredrag (med efterfølgende diskussion): Socialminister Johan Strøm: Sociallovgivningen i Danmark; Mr. Victor Sjöholm: Amerikansk fagbevægelse og hjælpen til Europa; formand Eiler Jensen: De internationale forbindelser; bureauchef Tor Jerneman: Sociallovgivningen i Sverige; stortingsmand Joacim Dahl: Sociallovgivningen i Norge; inspektør Oskar Blomfelt: Sociallovgivningen i Finland; ombudsmand John Christensson, Sverige: De skandinaviske forbindelser. Gruppearbejde om arbejdstidsbestemmelserne og om arbejdsretslovgivningen i de forskellige nordiske lande. Kursuset ledes af ombudsmand John Christensson.

Danske tekstilarbejders attende tilidsrepræsentantkursus 28. august—3. september. Gruppearbejde om hovedoverenskomsten ved sekretærene H. Werner Madsen og Holger Hansen. Foredrag: Gösta Wennström: Svenske kollegers arbejds- og lønforhold; Olav Bruvik: Norske kollegers arbejds- og lønforhold; direktør Fr. Dalgaard: De faglige retsregler; folketingsmand Holger Eriksen: Den politiske situation; sekretær Carl P. Jensen: Aktuelle faglige problemer.

Keramisk forbunds kursus 21.—27. august. Gruppearbejde: Fagforeningskundskab ved højskolelærer Viggo Molin Nielsen; samarbejdsreglerne ved næstformand Henry Hansen; fagforeningsregnskaber ved hovedkasserer Herman Jensen. Foredrag: sekretær Carl P. Jensen: Aktuelle problemer i fagbevægelsen; kontorchef Jørgen Paldam: Genrejsning og Marshallplan; forstander Frode Kristensen: Fra Benelux til Danosve; statistiker H. Jensen: Bedriftsøkonomi og aktieselskabsregnskaber og regnskabskritik; fabriksinspektør A. Strunk: Arbejderbeskyttelse; museumsinspektør Kai Ulldal: Keramikens historie.

AOF's samarbejdsudvalgskursus 4.—10. september. Gruppearbejde: Industrielt demokrati ved højskolelærer Viggo Molin Nielsen; bedriftsøkonomi ved cand. polit. Claus Arp; bedriftsøkonomi ved statistiker Holger Jensen, samt regnskabsføring ved bogholder Louis Andersen. Foredrag: magister Edward C. J. Wolf: Arbejdspladsens problemer; sekretær Paul Engstad: Norske samarbejdsudvalg; civilingeniør Cortsen-Møller: Værn vore værdier; forbundsformand Hans Rasmussen: Skal

arbejdskampe undgå?; sekretær Thure Flyboo: Svenske samarbejdsudvalg.

AOF's udvidede fagforeningskursus 11.—24. september. Gruppearbejde: 1. års hold: Produktion og omsætning ved højskolelærer Ditlev Jensen; statistik ved højskolelærer Ebbe Munk; arbejdsret ved højskolelærer Viggo Molin Nielsen og sekretær Carl P. Jensen. 2. års hold: Penge og priser ved højskolelærer Ebbe Munk og højskolelærer Viggo Molin Nielsen; nationalbudgettet ved forstander Frode Kristensen; bedriftsøkonomi ved cand. polit. Erik Sauerberg og kontorchef Jørgen Thygesen. 3. års hold: Vor forfatning ved fuldmægtig Johs. Laursen; sociologi ved forstander Hj. Gammelgaard; socialiseringsmuligheder ved Viggo Molin Nielsen. Foredrag: lektor Arne Lund og forbundsformand Per Hækkerup: Kan frihed og planøkonomi forenes?; cand. mag. Fr. Nielsen: Arbejderen i nyere litteratur; forbundsformand H. Rasmussen: Arbejdskraftens bevægelighed; finansminister H. C. Hansen: Devalueringen; kontorchef Henning Friis: Danmarks sociale kortlægning; fabriksinspektør C. Wagner: Den ny arbejderbeskyttelseslov; dr. Franz Mockrauer: Er magt altid af det onde?; direktør P. Nørgaard: Kooperationens konkurrenceevne; forstander Poul Bahnsen: Arbejdslyst og arbejdslede; professor Carl Iversen: Hvad kan det praktiske livs folk lære af nationaløkonomerne?

DAF's kursus I 25. september—1. oktober. Gruppearbejde: Fagforeningskundskab ved sekretær Thorvald Petersen; arbejdsret og bedriftsøkonomi ved højskolelærerne Viggo Molin Nielsen og Ebbe Munk; nationalbudgettet

ved forstander Frode Kristensen. Foredrag: direktør Niels Arup: Understøttelse, beskæftigelse og produktion; afdelingschef Ulrich Mortensen: Skatte spørgsmål; sekretær Dines Hansen: Ungarbejdernes organisationsforhold; forstander Frode Kristensen: Tyskland i dag; forretningsfører Niels Christensen: Den faglige situation; departementschef A. Skalts: Boligspørgsmål.

DAF's kursus II 2.—8. oktober. Gruppearbejde: Fagforeningskundskab ved sekretær Dines Hansen; arbejdsret og bedriftsøkonomi ved højskolelærerne Viggo Molin Nielsen og Ebbe Munk; nationalbudgettet ved sekretær Børge Juul Larsen. Foredrag: fuldmægtig Damsgaard-Hansen: Genrejsning og Marshallplan; forstander Frode Kristensen: Tyskland i dag; sekretær Dines Hansen: Ungarbejdernes organisationsforhold; forretningsfører Niels Christensen: Den faglige situation; kontorchef Viggo Kampmann: Amerika i dag; sekretær Erik Hauerslev: Fagbevægelse og kulturproblemer.

DAF's kursus III 9.—15. oktober. Gruppearbejde: Fagforeningskundskab ved sekretær Kai Nissen; nationalbudgettet ved sekretær Hans Larsen; arbejdsret og bedriftsøkonomi ved højskolelærerne Viggo Molin Nielsen og Ebbe Munk. Foredrag: cand. polit. Erhard Jacobsen: Skatte spørgsmål; forstander Frode Kristensen: Tyskland i dag; sekretær Dines Hansen: Ungarbejdernes organisationsforhold; forretningsfører Niels Christensen: Den faglige situation; sekretær Erik Hauerslev: Fagbevægelse og kulturproblemer; direktør Fr. Dalgaard: Er der noget i vejen med Kooperationen?

Frode Kristensen.

Fra
elevforeningens
vellykkede udflugt
til Fano

ESBJERG ARBEJDERHØJSKOLES ELEVFORENING

Elevmødet 1949

Lørdag den 2. og søndag den 3. juli afholdtes årets elevmøde på Danmarks Fiskerhøjskole i Esbjerg. Selv om mødet afholdtes på vor tidligere skole, havde det ikke samlet så stor en tilslutning, som vi kunne have ønsket, idet kun ca. 30 kammerater deltog, hvilket var noget færre end i fjor. Bortset fra tilslutningen var det et godt elevmøde, og jeg har også følelsen af, at det var en oplevelse for de deltagere, der var mødt op.

Indledningen dannede festen lørdag aften, hvor formanden, Hans Holm, bød velkommen og oplæste de hilsener, der var modtaget til elevmødet fra de tidligere forstandere, Poul Hansen og Julius Bomholt, og vor tidligere lærer, Johs. Bjerre, samt fra Kirstine Nielsen, Odder.

Fru forstander Gamborg Nielsen bød os i en lille tale velkommen på fiskerhøjskolen, hvorefter hun indledte underholdningen med oplæsning af et par noveller samt af nogle digte af Nis Petersen. Fru Irma Christensen, Odense, der kom lige fra en tourné med et teaterselskab, var i år, som i fjor, den bærende kraft hvad underholdningen angik, både denne aften og under hele elevmødet, med hendes skønne sang. Hendes søster, Inga Christensen, fornøjede os også med solosang til pianisten fru Mikkelsens akkompagnement. Else Marie Holm viste et akrobatnummer, og desuden underholdt M. P. Jensen med småhistorier af Storm Petersen og Svåbæk og sang for os sine kendte, men altid nye viser og sange.

Generalforsamlingen

afholdtes søndag formiddag med sangen: „Her gik træk af vilde svaner” som indledning. Hans Holm udtalte mindeord over de to afdøde kammerater, foreningens æresmedlem Koefod Larsen, Svaneke, og vor kasserer i mange år, tidl. lærer ved Esbjerg Arbejderhøjskole Michael Andersen: „Vi vil sige dem tak for deres trofasthed over for elevforeningen og ære deres minde ved at stå sammen om vor forening og mindes dem som gode kammerater så længe vi lever”. Vi sang herefter: „Blødt på båren hviler trygt vor trætte ven”.

Redaktør *Robert Huhle*, Slagelse, valgtes til dirigent, og i sekretær *Viggo Sørensens* fravær oplæste *Hans Holm* forhandlingsprotokollen og aflagde herefter den mundtlige beretning: — Det er det 35. elevmøde, vi afholder. Medlemstallet er godt 300 og stadig lidt nedadgående; nu skal vi ikke gerne længere ned. Foreningens økonomi, der jo er baseret på medlemmernes kontingentindbetaling, må selvsagt følge medlemstallets nedadgående linie. Af arrangementer har vi den 17. oktober haft en foredragsaften med tidligere forstander *Poul Hansen* med lysbillede om efterkrigstidens Tyskland. — Elevskriftet „Arbejderhøjskolen” er udsendt i samme størrelse og to gange i det forløbne år. Redaktionsmøde er afholdt den 30. april. Der er sket et omfattende personskifte inden for redaktionen. Skriftets økonomi balancerer kun takket være et tilskud fra AOF. Oplaget er, da *Esbjerg Arbejderhøjskole* ikke er aftager af skriftet og vor elevforenings medlemstal bliver mindre, temmelig lille og bliver derfor også temmelig dyrt. *Roskilde Elevforening* overvejede i fjor at opsiges samarbejdet og udgive sit eget elevskrift, men det er dog foreløbig henlagt. Et sådant skridt fra *Roskilde Elevforening* ville sikkert medføre konsekvenser for os. Personaliearubrikken, som det viser sig at kun vi har interesse i, vil blive fortsat, såfremt vi modtager stof nok fra medlemmerne dertil. Beklager at „Arbejderhøjskolen” ikke har kunnet udsendes inden elevmødet, det er blevet forsinket fra trykkeriet. — Elevmødet i år har vi haft vanskeligheder med at få arrangeret. Vi måtte ændre den en gang fastsatte dato, fordi *fiskerhøjskolen* er blevet udlejet til *Statens Sømandsskole*. *Talerspørgsmålet* voldte os også kvaler, da tidl. forstander *Poul Hansen* sendte afbud kort før elevmødet, Vi er derfor glade for, at vor tidl. lærer *Hagmund Hansen* ville komme og holde foredrag for os. Hvordan det kommer til at se ud for fremtiden med elevmøderne kan ikke siges på nuværende tidspunkt.

Ved *Michael Andersens* begravelse i *Ry* den 18. januar var elevforeningen repræsenteret ved undertegnede. Vi foretog en indsamling blandt de lokale medlemmer og *Michaels* venner i *Esbjerg*, der indbragte 175,00 kr. Dette beløb blev sammen med en adresse overrakt *Marie Andersen*. *Axel Nielsen* fortjener en tak, fordi han gik rundt med listen. Til *Koefod Larsens* begravelse kunne vi desværre ikke sende en hilsen, fordi vi først senere blev gjort bekendt med hans død. Jeg foreslår en indsamling blandt deltagerne i elevmødet, så vi herfra kan sende vor hilsen til såvel *Koefod Larsens* og *Michael Andersens* grave. — AOF havde den 9. januar bestået i 25 år. Fra elevforeningen sendte vi en hilsen med tak for godt samarbejde. Takkekort er modtaget. — Blandt deltagerne i elevmødet har vi flere jubilarer, idet det er 20 år siden *Irma Christensen*. *Odense*, *Harry Jensen*, *Kolding*, og *Robert Huhle*, *Slagelse*, var elever på *Arbejderhøjskolen*. Der er god grund til at sige dem tak for deres trofasthed mod elevforeningen.

Med hensyn til opførelsen af den nye arbejderhøjskole her ved *Esbjerg* da foreligger nu boligministeriets byggetilladelse, men byggeriet vil af forskellige grunde først blive påbegyndt til foråret. Til efteråret vil jorden blive pløjet, og der vil derefter blive plantet læbælte på grunden, hvor skolen skal ligge.

Efter en kort diskussion godkendtes protokol og beretning enstemmigt.

Det reviderede regnskab oplæstes af kassereren, *M. P. Jensen*, og udviste en samlet giro-, bank- og kassebeholdning på 481,22 kr. og balancerede med 1870,17 kr. Regnskabet godkendtes enstemmigt.

Under indkomne forslag forelå et af *Ellen Thorell* indsendt forslag om, at eftermiddagens udflugt skulle gå til Fanø, hvilket vedtoges.

Valg. Formanden *Hans Holm*, kassereren *M. P. Jensen* og sekretæren *Viggo Sørensen* genvalgtes enstemmigt; ligeledes genvalgtes *Carl M. Hansen* og *Johanne Fjeldgaard* til suppleanter. Revisorerne *Lilly Petersen* og *Axel Nielsen* genvalgtes ligeledes med *Karen M. Nielsen* som suppleant.

Foredraget søndag formiddag holdtes af fhv. højskolelærer, konsulent *Hagmund Hansen*, Roskilde. Han drog sammenligninger mellem tiden i begyndelsen af 30erne og i dag og fandt, at der var meget forandret i menneskenes indstilling. Dengang var folk mere intolerante end i dag, hvor mange har erkendt, at intet er helt godt og heller intet er helt galt. Der er sket en større udjævning mellem de tidligere så skarpe standpunkter. Frygten behersker menneskene efter de vældige tekniske opfindelser, der er gjort. I 30erne var det frygten for utrygge kår og arbejdsløshed, der pinte folk. I dag er disse problemer trængt mere i baggrunden og har givet plads for en frygt for, hvad de vældige tekniske opfindelser kan ødelægge, hvis de bliver misbrugt. Trods alle de mørke billeder, *Hagmund Hansen* rullede op for os, var hans foredrag dog båret af et personligt lyssyn på fremtiden.

Udflugten søndag eftermiddag gik som vedtaget, for første gang siden 1939, til Fanø Vesterhavsbad. Vi samlede til kaffebord på „*Hellers Restaurant*” og gennem vore kendte sange fra højskolen og underholdningen blev vi rystet rigtig sammen. En indsamling til en blomsterhilsen til *Michael Andersens* og *Koefod Larsens* grave indbragte 23 kr. Efter kaffebordet travede vi en tur gennem klitterne og langs stranden, og flere deltagere benyttede lejligheden til et forfriskende bad i vester-vov-vov. Vi slog os ned i klitterne og nød naturen og samværet indtil vi ved 17.30-tiden vendte tilbage til *Esbjerg*, en oplevelse rigere.

Afslutningen på elevmødet fandt sted ved en sammenkomst på fiskerhøjskolen søndag aften, hvor forstander *Gamborg Nielsen* holdt et foredrag om højskolearbejdet og de problemer man i dag må kæmpe imod, og kom særlig ind på den krise, højskolerne for tiden er inde i. Aftenens underholdning klarede forskellige kammerater, og der var et afvekslende program. Særlig fortjener dog *Irma Christensens* og *Robert Huhles* sketch og duetter at blive fremhævet. Det var en god aften.

Hans Holm takkede alle deltagere i elevmødet og specielt *Hagmund Hansen*, fordi han var mødt og dermed på en måde havde repræsenteret den gamle lærerstab. En særlig tak skylder vi forstanderparret *Gamborg Nielsen* for den ramme, de ved deres gæstfrihed og gode behandling har været med til at skabe om elevmødet på vor gamle skole. Med sangen: „Skuld gammel venskab rejn forgo” og et på gensyn næste år sluttede elevmødet 1949.

Hans Holm.

ROSKILDE HØJSKOLES ELEVFORENING

Generalforsamlingen den 23. juli 1949 på højskolen.

Formanden, Viggo Molin Nielsen, bød velkommen. Til dirigent valgtes Leif Nielsen. Nedenstående dagsorden oplæstes og godkendtes:

1. Protokol.
2. Beretning.
3. Regnskab.
4. Forslag til ændring i vedtægterne for „Otto Jensen's mindefond”.
5. Valg.
6. Eventuelt.

1. Protokollen oplæstes og godkendtes.

2. Formanden indledte beretningen med at oplyse, at kassebeholdningen var kr. 1.310,00 pr. 23. juli 1949. I „Otto Jensen's mindefond” var beholdningen kr. 14.024,00. Man havde modtaget en del bidrag, blandt andet fra Dansk arbejdsmandsforbund på kr. 1.000,00. Der var uddelt kr. 925,00 i legater til sidste vinters hold. Vintersammenkomsten havde givet kr. 206,00 i underskud. Der var afholdt en afskedsfest for forstander Gammelgaard med deltagelse af bestyrelsen og lærerne ved skolen. Formanden søgte bemyndigelse til at undersøge et forslag fra forstander Arnfred om oprettelse af en landsomfattende elevforening. Endvidere foreslog han at Karen og Hjalmar Gammelgaard udnævntes til æresmedlemmer af elevforeningen. Formanden oplæste følgende udtalelse til Roskilde højskoles bestyrelse:

„Roskilde højskoles elevforenings generalforsamling den 23. juli 1949 vedtager at rette anmodning til skolens bestyrelse om optagelse af en repræsentant for elevforeningen i bestyrelsen. Ved adskillige andre højskoler er elevforeningen repræsenteret i den pågældende skoles bestyrelse, og det må også for Roskilde højskoles vedkommende anses for at være af værdi, at der i styrelsen sidder folk med kendskab til skolens indre liv.

Elevforeningens repræsentant i skolens bestyrelse bør ikke være en ved skolen ansat person.”

I den efterfølgende diskussion opfordrede Erling Clausen styrelsen til at bekendtgøre tidspunktet for generalforsamlingen i god tid. Efter en del diskussion godkendtes beretningen.

3. Kassereren meddelte, at både det gamle regnskab fra 1948 og det nye fra iår var revideret. Der havde været 640 medlemmer i foregående år. Indsamlingen til Gammelgaard havde givet kr. 1.350,00. Regnskabet godkendtes.

4. Formanden foreslog indført under punkt 1, at det skulle være: „unge danske arbejders deltagelse i vinterkursus”. Forslaget forkastedes.

5. Formanden, Viggo Molin Nielsen, meddelte, at han ikke ønskede genvalg, og i stedet valgtes Erik Skovgaard Jensen, Horsens. Kassereren, Ditlev Jensen, og sekretæren, Verner Berthou, genvalgtes. Som repræsentanter valgtes Harry Larsen og Bent Aakjær, begge København, i stedet for John Nielsen og Iris Steffensen, som ikke ønskede genvalg. Til suppleant valgtes Vilford Hansen og til revisorer genvalgtes Boye-Hansen og Kr. Kristensen.

5. Den nyvalgte formand takkede for valget og rettede en tak til Viggo Molin for det arbejde, han havde udført for elevforeningen.

Forstander Frode Kristensen opfordrede den nye styrelse til at arbejde med tanken om et elevforenings-arrangement: „8 dage på højskole”.

Dirigenten afsluttede generalforsamlingen.

Verner Berthou, sekretær.

ROSKILDE HØJSKOLES elevforenings bestyrelse:

Formand: Erik Skovgaard Jensen, Stjernholmegade 36, 3., Horsens.

Kasserer: Ditlev Jensen, Roskilde højskole.

Sekretær: Verner Berthou, Ellevangen 3, st., København, Brønshøj.

Repræsentanter: Bent Aakjær, Enghavevej 140, København SV, og Harry Larsen, Gl. Kongevej 171, København V.

Regnskabsoversigt for 1. april 1948 til 3. marts 1949

INDTÆGTER		UDGIFTER	
Overført fra 1947—48	920,76	Overført til Otto Jensens mindefond	864,00
Kontingent 1948	2.894,75	Købt emblemer	400,00
Kontingent 1949	884,00	Rejsegodtgørelser	75,00
Renter på giro	15,45	Porto, papir, telefon	960,24
Indtægt ved vinterfest	634,00	Arbejderhøjskolen	1.275,00
		Gammelgaards fødselsdag	50,00
		Udgifter v. vinterfest	880,35
		Kassebeholdning 31.3.49	844,37
	Kr. 5.348,96		Kr. 5.348,96

Regnskabet revideret og godkendt.

Roskilde, den 24. april 1949.

E. Boye Hansen.

Kr. Kristensen.

Elevforeningens medlemstal er pr. 1. november 1949: 666.

Ditlev Jensen.

DEN RØDE BORG

Det hænder — eller rettere hændte — at elever på Esbjerg Arbejderhøjskole efter en oplevelsesrig vinter slog sig ned i den meget omsungne mågeflok. Flere elever blev i Esbjerg by — ofte sled og led de — for tyve år tilbage mest det sidste, da det var svært at få lov at slide.

Disse gamle elever har følgelig fulgt „Den røde borg” med særlig interesse. Skolen var jo vort første esbjergensiske hjem, hvor vi følte os rodfæstede i den iøvrigt rodede by. Vi kom jævnligt derud på Vardevej. Solhvervsfesten kunne man ikke svigte, den havde en herlig stemning, som man årlig ville opleve. Afslutningsfesten med dans, med den forårskåde og dog noget vemodige farvel-luft deltog man også gerne i — heller ikke at glemme sommerens elevmøde. Aldrig har i mine øren „Skuld gammel venskab” tonet smukkere, end når den lød en gryende mandag morgen ude fra den store plæne, hvor selv den overfornuftige Poul Hansen kunne lade sig rive med af den ubeskrivelige stemning.

Sidste gang ligger nu 10 år tilbage. 12. april 1940 blev „Den røde borg” til „Den brune”. Hvor stak det ikke i hjertet at se hagekorset på vor flagstang, det gjorde ondt næsten hver søndag morgen, når man gæstede det nærliggende stadion. Hele fem år rasede værnemagten vor skole, trampede alt under føde, der havde værdi for os. Så kom flygtningene, der næppe var

mindre ødelæggelseslystne. Just den dag, vor skole blev fri, fik jeg lejlighed til en hurtig gennemgang, men det indtryk var nedbrydende, ruin både ude og inde — intet var skånet.

Måske dette indtryk på skolens ledelse var bestemmende for dens fremtids-skæbne. Trøstesløst nedslående var synet, en ny fugl Phønix her var utænkelig, derfor måske solgte man „Den hule skole”, som den reelt var, da Esbjerg by overtog den.

Nu er skolen på anden hånd, den er i det ydre som i vor tid — og dog stikker det i hjertet, når man går forbi derude; man har ikke rod der mere.

Jeg tænker en bonde, der har fået gården solgt ved tvangsauktion, føler det samme, når han passerer sin gamle gård. Det ydre er som hidtil — men ånden er en anden — man føler sig fremmed, når man går indenfor.

To gange er der afholdt elevmøde på vor gamle borg, men trods gæstevenlighed var det ikke som at komme hjem, og det skal man føle på et elevmøde, man kan ikke skrue tiden tilbage. Jeg følte det, som vi spiste nådsens brød, og det er ikke rart. Mon ikke Sundbo ville føle ligeså, hvis han var klar over tingenes tilstand. Derfor kunne jeg ønske ham flyttet snarest.

Lad os gamle elever stadig samles, men lad os blive fri for at møde et kendt ydre, der nu indeholder en helt anden ånd, det er trist for begge parter.

— tzen.

